

ГРЕТА ГРУПА
НА ЕКСПЕРТИ ЗА
ДЕЈСТВУВАЊЕ ПРОТИВ
ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ

ИЗВЕШТАЈ

**ЗА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА
КОНВЕНЦИЈАТА НА СОВЕТОТ
НА ЕВРОПА ЗА ДЕЈСТВУВАЊЕ
ПРОТИВ ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ
ОД СТРАНА НА „ПОРАНЕШНА
ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА“**

ГРЕТА(2017)39

**ВТОР КРУГ
НА ОЦЕНА**

Усвоен на 24 ноември 2017 година

Објавен на 21 февруари 2018 година

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ГРУПА ГРЕТА
НА ЕКСПЕРТИ ЗА
ДЕЈСТВУВАЊЕ ПРОТИВ
ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ

ИЗВЕШТАЈ

ЗА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА КОНВЕНЦИЈАТА НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА ДЕЈСТВУВАЊЕ ПРОТИВ ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ ОД СТРАНА НА „ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“

ВТОР КРУГ НА ОЦЕНА

Усвоен на 24 ноември 2017 година

Објавен на 21 февруари 2018 година

неофицијален превод/ courtesy translation

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

© 2018 Совет на Европа

Сите права задржани.
Лиценцирано на ЕУ под услови

Ниту еден дел од публикацијата
не смее да се умножува,
преведува, репродуцира или
пренесува, во било кој облик и со
преку било кое средство, електронско
(ЦД ром, интернет итн.) или механичко,
вклучително и фотокопирање,
снимање или архивирање на
податоците или преку систем
за пронаоѓање на податоци,
без претходно писмено одобрение
од Директоратот за комуникации
(F-67075 Стразбург, Цедекс
или publishing@coe.int).

Публикувано во рамките
на проектот за „Спречување
и борба против трговија со луѓе“.

Печатење, дизајн и лектура:

Аркус, Скопје

Содржина

Преамбула	4
I. Вовед	5
II. Главните текови во спроведувањето на Конвенцијата од страна на „Поранешна Југословенска Република Македонија“	7
1. Нови трендови во трговијата со луѓе.....	7
2. Текови во законската рамка.....	7
3. Текови во институционалната рамка.....	8
4. Национална стратегија и Акциски план.....	10
5. Обука на меродавните професионалци.....	11
6. Прибирање на податоци и истражување.....	13
III. Наоди по членови	15
1. Спречување на трговијата со луѓе.....	15
а. Мерки за подигање на свеста за ТЛ (член 5).....	15
б. Мерки за спречување на ТЛ заради трудова експлоатација (член 5).....	15
в. Мерки за спречување на трговија со деца (член 5).....	16
г. Социјални, економски и други иницијат.....	19
д. Мерки за спречување на трговијата со луѓе заради земање на органи (член 5).....	20
ѓ. Мерки за одвраќање на побарувачката (член 6).....	21
е. Гранични мерки (член 7).....	22
2. Мерки за заштита и унапредување на правата на жртвите, со гаранција на родовата еднаквост.....	22
а. Идентификација на жртвите на ТЛ (член 10).....	22
б. Мерки за помош (член 12).....	24
в. Идентификација и помош на деца жртви на ТЛ (членови 10 и 12).....	26
г. Заштита на приватниот живот (член 11).....	29
д. Период на одлучување (член 13).....	29
ѓ. Дозвола за престој (член 14).....	30
е. Обесштетување и правни лекови (член 15).....	31
ж. Репатријација и враќање на жртвите (член 16).....	32
3. Материјално кривично право.....	33
а. Криминализација на ТЛ (член 18).....	33
б. Криминализација на користењето услуги од жртвата (член 19).....	34
в. Одговорност на правно лице (член 22).....	34
г. Неказнување на жртвите на ТЛ (член 26).....	34
4. Истрага, гонење и процесно право.....	35
а. Мерки поврзани со обезбедување на ефективна истрага (членови 1, 27 и 29).....	35
б. Заштита на сведоци и жртви (член 28).....	37
в. Јурисдикција (член 31).....	37
5. Меѓународна соработка и соработка со граѓанското општество.....	38
а. Меѓународна соработка (членови 32 и 33).....	38
б. Соработка со граѓанското општество (член 35).....	39
IV. Заклучоци	40
Список на државни органи, меѓувладини организации, невладини организации и други актери на граѓанското општество со кои ГРЕТА одржа консултации	46
Коментари од Владата	47

I. ПРЕАМБУЛА

Групата експерти за дејствување против трговијата со луѓе (ГРЕТА) е основана согласно член 36 од Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа („Конвенцијата“), која стапи на сила на 1 февруари 2008 година. ГРЕТА е надлежна да го следи спроведувањето на Конвенцијата од страна на договорните страни и да составува извештаи за оцена на мерките што секоја од договорните страни ги презема.

ГРЕТА се состои од 15 независни и непристрасни експерти со различни искуства и припадност, коишто се избираат врз основа на нивното професионално искуство во областите опфатени со Конвенцијата. Членовите на ГРЕТА имаат мандат од четири години, со право на еден реизбор.

ГРЕТА поединечно и еднакво ги следи сите договорни страни на Конвенцијата. Согласно член 38 став 1 од Конвенцијата, ГРЕТА го оценува спроведувањето на Конвенцијата следејќи постапка што се состои од четири круга. На почетокот на секој круг, ГРЕТА ги избира конкретните одредби врз кои ќе ја заснова постапката за оценување и го утврдува најсоодветниот начин за спроведување на оценката. За секој круг на оценување ГРЕТА изготвува прашалник кој и служи како основа и им го упатува на сите договорни страни.

Првиот круг на оценување започна во февруари 2010 година, и прашалникот за овој круг им беше испратен на сите договорни страни согласно распоредот што го утврди ГРЕТА, а кој соодветствуваше на времето на влегување во сила на Конвенцијата за секоја од договорните страни. ГРЕТА организираше и национални посети во сите договорни страни со цел да собере дополнителни информации и да одржи директни состаноци со сите меродавни актери, како владини така и невладини. До почетокот на 2014 година, поголемиот дел од договорните страни веќе беа оценети за прв пат или оценувањето им беше во тек, а при тоа бројот на договорните страни на Конвенцијата продолжи да расте.

ГРЕТА донесе одлука да започне со вториот круг на оценување на Конвенцијата на 15 мај 2014 година. После првиот круг на следење, преку кој се направи увид во спроведувањето на Конвенцијата за секоја договорна страна, ГРЕТА донесе одлука со новиот круг на оценка да се испитаат законодавството, политиката и практичните мерки за спречувањето на трговијата со луѓе, заштитата на правата на жртвите на трговија со луѓе, како и goneњето на трговците со луѓе. Усвојувањето на природот заснован на човековите права во делувањето против трговијата со луѓе останува централен и на вториот круг на оцена. Освен тоа, особено внимание ќе се обрне на мерките што се преземаат за справување со новите трендови во трговијата со луѓе и ранливоста на децата кон трговијата со луѓе. За вториот круг на оцена, ГРЕТА изготви прашалник што треба да им се испрати на сите договорни страни што поминале прв круг на оцена, согласно распоредот одобрен од ГРЕТА.

Извештаите на ГРЕТА се засноваат на информации собрани од најразлични извори и содржат препораки чијашто намера е да се зајакне спроведувањето на Конвенцијата во односната договорна страна. Во своите препораки, ГРЕТА го усвои користењето на три различни глаголи – „бара“, „смета“ и „повикува“ – кои соодветствуваат на различните нивоа на итност на препорачаното дејствие со кое законодавството и/или практиката на договорната страна треба да се усогласи со Конвенцијата. ГРЕТА го користи глаголот „бара“ кога ќе процени дека законодавството или политиката на земјата не се во согласност со Конвенцијата, или кога ќе констатира дека и покрај постоењето на законските одредби и другите мерки, изостанува спроведувањето на некоја обврска од Конвенцијата. Во други ситуации, ГРЕТА „смета“ дека е неопходно да се направат подобрувања за да постои целосна усогласеност со некоја обврска од Конвенцијата. „Повикувајќи“ ја земјата да продолжи со своите напори во одредена област, ГРЕТА препознава дека националните власти се на вистинскиот колосек.

Што се однесува до постапката за изготвување на извештаите, ГРЕТА го разгледува нацрт-извештајот за секоја договорна страна на својата пленарна седница. Низ процесот на доверлив дијалог со националните власти им се дава можност да обезбедат, во рок од два месеци, коментари по нацрт-извештајот на ГРЕТА во насока на доставување дополнителни информации или исправање на евентуални фактички грешки. ГРЕТА ги зема предвид овие коментари пред да го изготви конечниот извештај. ГРЕТА го усвојува конечниот извештај на пленарна седница и ѝ го препраќа на засегнатата страна, којашто ја повикува да поднесе евентуални завршни коментари. По истекот на рокот од еден месец, извештајот на ГРЕТА, заедно со евентуалните завршни коментари од националните власти, се објавува и му се доставува на Комитетот на договорните страни на Конвенцијата.

I. ВОВЕД

1. Првата оцена на спроведувањето на Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа (во понатамошен текст „Конвенцијата“) од страна на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ се изведе во периодот 2012-2014 година. По добивањето на одговорите од првиот прашалник на ГРЕТА од страна на националните власти на 29 мај 2012 година, од 20 до 23 мај 2013 година беше организирана оцеска посета на земјата. Нацрт-извештајот за „Поранешна Југословенска Република Македонија“ беше разгледан на 18. состанок на ГРЕТА (4-8 ноември 2013 година), а конечниот извештај беше усвоен на 19. состанок (17-21 март 2014 година). По добивањето на коментарите од националните власти, конечниот извештај на ГРЕТА беше објавен на 17 јуни 2014 година.¹

2. Во својот оцески извештај, ГРЕТА забележа дека властите на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ (во понатамошен текст „националните власти“) презеле поголем број на законодавни и организациски чекори во насока на спречување и сузбивање на трговијата со луѓе (ТЛ). Но, ГРЕТА сметаше дека националните власти треба да преземат дополнителни мерки со кои ќе се осигури дејствувањето против трговијата со луѓе да стане сеопфатно, а особено да обрнат поголемо внимание на превентивните и заштитните мерки со кои ќе се засегне ранливоста на децата кон трговијата со луѓе. ГРЕТА исто така ги повика националните власти уште повеќе да ја зајакнат координацијата помеѓу државните органи и актерите од граѓанското општество и да се осигури на вториве да им се обезбедат потребните финансиски ресурси за преземање на активности за сузбивање на трговијата со луѓе. Освен тоа, ГРЕТА побара од властите да ја унапредат идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе и да се осигури сите мерки за помош зацртани со закон да се гарантираат и во пракса. Иако беше добредојдена одредбата од националниот закон со кој периодот на одлучување станува подолг од минималните 30 дена предвидени со Конвенцијата, ГРЕТА побара од националните власти да се осигури овој период да не се условува со соработката на жртвата со полициските органи. Понатаму, ГРЕТА ги повика националните власти да се осигури жртвите на трговија со луѓе систематски да се информираат за, и да може целосно да ползуваат од правото да добијат дозвола за престој со можност за обновување. ГРЕТА исто така нагласи дека властите треба да обезбедат ефективен пристап до обесштетување, вклучително и преку воведување на Државна програма за обесштетување, и да преземат законодавни мерки со кои ќе се овозможи неказнување на жртвите на трговија со луѓе за нивната вмешаност во незаконски активности, под услов да биле принудени на истото. Освен тоа, ГРЕТА сметаше дека треба целосно да се исползуваат расположливите мерки за заштита на жртвите за време на истрагата, како и пред, за време на и по судската постапка.

3. Врз основа на извештајот на ГРЕТА, на 7 јули 2014 година Комитетот на договорните страни на Конвенцијата усвои препорака до националните власти, и при тоа им побара да поднесат извештај за мерките што ќе бидат преземени за усогласување со оваа препорака до 7 јули 2016 година.² Извештајот доставен од националните власти беше разгледан на 19. состанок на Комитетот на договорните страни (4 ноември 2016 година). Комитетот на договорните страни одлучи да го проследи овој извештај до ГРЕТА заради негово разгледување и објавување.³

4. На 8 јуни 2016 година ГРЕТА започна со вториот круг на оцена на Конвенцијата во однос на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ така што на националните власти им испрати прашалник за овој круг. Рокот за доставување на одговорот по прашалникот беше 8 ноември 2016 година, датум на кој националните власти и го доставија својот одговор.⁴

5. За изготвување на овој извештај ГРЕТА го користеше одговорот на националните власти по

¹ Извештај за спроведувањето на Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа од страна на „Поранешна Југословенска Република Македонија“, ГРЕТА(2014)12, достапно на: <http://rm.coe.int/1680631ee1>

² Препорака CP(2014)13 за спроведувањето на Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа од страна на „Поранешна Југословенска Република Македонија“, усвоена на 14. состанок на Комитетот на договорните страни на 7 јули 2014 година, достапно на: <http://rm.coe.int/1680631ede>

³ Извештај доставен од националните власти за преземените мерки заради усогласување со Препораката CP(2014)13 за спроведувањето на Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Комитетот на договорните страни, достапно на: <http://rm.coe.int/16806c0639>

⁴ Одговор од националните власти по Прашалникот за оцена на спроведувањето на Конвенцијата за дејствување против

прашалникот, гореспоменатиот извештај доставен од нивна страна до Комитетот на договорните страни, како и информациите добиени од граѓанското општество. Оценската посета на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ се одвиваше од 20 до 23 февруари 2017 година, со цел да се одржат состаноци со работодавните владини и невладини актери, да се соберат дополнителни информации, и да се испита практичното спроведување на усвоените мерки. Посетата ја оствари делегација во состав:

- г. Ришард Пјотрович, член на ГРЕТА;
- г-а Алина Брашовеану, член на ГРЕТА;
- г-а Урсула Штикер од Секретаријатот на Конвенцијата.

6. За време на посетата делегацијата на ГРЕТА се сретна со г-а Сања Димитриевска, Национален координатор за борба против ТЛ и илегална миграција и Државен секретар во Министерството за внатрешни работи, г. Александар Тодосиев, Национален известувач за борба против ТЛ и илегална миграција и Раководител на Секторот за меѓународна соработка во Министерството за внатрешни работи, како и службени лица од Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за правда, Министерството за образование и наука, Министерството за здравство, Министерството за надворешни работи, Јавното обвинителство, Основниот суд Скопје 1 и Народниот правобранител. Делегацијата исто така оствари средба и со претставници на Локалните комисии за борба против трговија со луѓе и илегалната миграција во Битола, Штип, Велес и Прилеп.

7. Посебни состаноци беа одржани со претставници на невладини организации (НВОи), адвокати специјализирани за давање помош на жртвите на трговија со луѓе и официјални претставници на локалните канцеларии на Меѓународната организација за миграции (ИОМ), Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ), Високиот комесаријат за бегалци на Обединетите Нации (УНХЦР), Детскиот фонд на Обединетите Нации (УНИЦЕФ) и Меѓународниот центар за развој на миграциска политика (ИЦМПД).

8. За време на посетата делегацијата на ГРЕТА ги посети и Државното прифатилиште за жртви на трговија со луѓе, Прифатниот центар за странци жртви на трговија со луѓе и нерегуларни мигранти, Дневниот центар за деца на улица и Сигурната куќа за ранливи категории на мигранти и баратели на азил, сите лоцирани во Скопје.

9. Списокот на националните власти, НВОи и други организации со кои делегацијата се консултираше е поместен во Додатокот на овој извештај. ГРЕТА е благодарна за информациите што ги обезбедија.

10. ГРЕТА би сакала да ја истакне и соработката на којашто наиде од националните власти, а особено од контакт-лицето назначено за врски со ГРЕТА, г-а Светлана Влаховиќ Димановска, Заменик-национален координатор за борба против трговија со луѓе и илегална миграција.

11. Нацрт-верзијата на овој извештај беше одобрена од ГРЕТА на 29. состанок (3-7 јули 2017 година) и беше доставена до националните власти за коментари на 31 јули 2017 година. Коментарите од властите беа добиени на 16 октомври 2017 година и беа земени предвид од страна на ГРЕТА при усвојување на конечниот извештај на 30. состанок (20-24 ноември 2017 година). Со извештајот е опфатена состојбата до 24 ноември 2017 година; промените после тој датум не се земени предвид во анализата и заклучоците што следат. Во заклучоците се резимира напредокот остварен после првиот извештај, прашањата за кои е потребно итно дејствување и другите области каде што е потребно понатамошно делување (в. с. 46-52).

II. ГЛАВНИТЕ ТЕКОВИ ВО СПРОВЕДУВАЊЕТО НА КОНВЕНЦИЈАТА ОД СТРАНА НА „ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“

1. Нови трендови во трговијата со луѓе

12. „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и понатаму останува земја на потекло, транзит и одредиште на жртвите на ТЛ. Според статистичките податоци доставени од националните власти, 33 жртви на ТЛ биле формално идентификувани во периодот помеѓу 2013 и 2016 година, од кои 21 биле деца (во 2013 година: 6 возрасни и 9 деца жртви; во 2014 година: 2 возрасни и 6 деца жртви; во 2015 година: 1 возрасен и 3 деца жртви; во 2016 година: 3 возрасни и 3 деца жртви). Освен еден, сите жртви биле жени. Околу половина од идентификуваните жртви биле државјани на „Поранешна Југословенска Република Македонија“, кои или биле тргувани прекугранично (при што главните земји на одредиште биле Франција, Швајцарија, Хрватска и Италија) или, пак, во границите на земјата. 15-мина биле жртви на внатрешна трговија со луѓе. Странците жртви потекнувале од Албанија, Босна и Херцеговина, Србија, Косово⁵ и Романија. Главниот облик на експлоатација била сексуалната експлоатација, после што следеле тргувањето со луѓе заради присилно стапување во брак (10), присилна работа (3), питачење (1), или комбинација од повеќе цели на експлоатација.

13. Понатаму, според податоците обезбедени од националните власти, во периодот 2013-2016 година имало 298 потенцијални жртви на ТЛ (во 2013 година: 82; во 2014 година: 83, од кои 66 биле деца; во 2015 година: 11; во 2016 година: 83, од кои 44 биле деца; во 2017 година: 12 возрасни). Што се однесува до значајната разлика помеѓу потенцијалните жртви и формално идентификуваните жртви, в. пасус 102.

14. Од 2015 година било забележано нагло зголемување на бројот на бегалците и мигрантите кои минувале низ „Поранешна Југословенска Република Македонија“, поради нејзината стратешка положба долж рутата од регионите зафатени со конфликти, главно на Блискиот Исток, кон Европската Унија (ЕУ). Од јули 2015 година до март 2016 година, период во кој миграциските движења го достигнале својот врв, за 778.768 бегалци и мигранти било пријавено дека поминале низ земјата.⁶ Бројот на новопристигнатите, кои главно доаѓале преку Грција, достигнал околу 5.000 дневно. Во март 2016 година границата со Грција била затворена за нови влегувања. И покрај формалното затворање, се продолжило со нерегуларните движења, со што лицата кои транзитирале станале уште повеќе ранливи на експлоатација. Предизвиците наметнати со зголеменото пристигнување на бегалците и мигрантите ги прераспределиле ресурсите од телата надлежни за откривање и истражување на случаите на ТЛ (в. пасус 155). Според националните власти, во 2015 година биле откриени две непридружувани деца од Сирија за кои се претпоставувало дека се жртви на трговија со луѓе меѓу мигрантите кои транзитирале низ „Поранешна Југословенска Република Македонија“, а пак во 2016 година меѓу мигрантите биле откриени 35 претпоставени жртви на ТЛ (17 возрасни и 18 деца). Сепак, меѓу барателите на азил и мигрантите не биле формално идентификувани стварни жртви на трговија со луѓе.

15. ГРЕТА бележи дека стварниот обем на трговијата со луѓе во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ е повисок од гореспоменатите бројки на формално идентификуваните жртви на трговија со луѓе, а тоа и беше препознаено од страна на службените лица, претставниците на граѓанското општество и меѓународните организации со кои се остварија средби за време на втората оценска посета на ГРЕТА.

2. Текови во законската рамка

⁵ Сееко упатување на Косово, неговата територија, институциите или населението, во овој извештај се подразбира во целосна усогласеност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на Обединетите Нации и не го прејудира статусот на Косово.

⁶ УНХЦР, Регионален план за одговор на потребите на бегалците и мигрантите од рутата низ Европа, Источно Средоземје и Западен Балкан, јануари-декември 2016, с. 73.

16. Во 2015 година, членот 418-д (трговија со деца) од Кривичниот законик (КЗ) беше изменет така што во облиците на експлоатација да ги вклучи и присилното питавање и експлоатацијата заради законски забранетите активности.⁷ Покрај тоа, казните за трговијата со деца беа зголемени (в. пасус 145). Истовремено, Владата го избриша членот 191-а од КЗ за детска проституција.

17. Во тек е усвојувањето на Законот за странци, а националните власти изјавија дека со овој закон ќе се овозможи периодот на одлучување и обновувањето на дозволата за престој да не се условуваат со соработката на жртвата со властите надлежни за истрагата или за кривичната постапка. Нацртот беше испратен до Европската Комисија за нејзино мислење. Откако ќе се добие нејзиното мислење, Министерство за внатрешни работи ќе започне постапка за усвојување на законот. **ГРЕТА би сакала да биде известена за усвојувањето на новиот Закон за странци.**

18. Гореспоменатите законски текови подетално се разгледани во понатамошните делови од овој извештај (в. пасуси 145-147).

3. Текови во институционалната рамка

19. Како што беше забележано во првиот извештај на ГРЕТА, Националната комисија за борба против ТЛ и илегална миграција (во понатамошен текст „Национална комисија“) е меѓуресорско координативно тело задолжено за спроведување, координирање, следење и анализирање на Владината политика за сузбивање на ТЛ и илегална миграција.⁸ Од првата оценка на ГРЕТА, Националната комисија се зголемила за шест члена: четири члена од Министерство за внатрешни работи, еден член од Агенцијата за вработување, и еден член од Државниот инспекторат за труд.⁹ ГРЕТА го поздравува проширувањето на Националната комисија, а особено вклучувањето на Државниот инспекторат за труд. Како што известија националните власти, Националната комисија и понатаму се состанува најмалку еднаш на секои три месеци. Одлуките на Националната комисија ги спроведува Секретаријатот на Националната комисија, каде што на едно место се собираат претставници на граѓанското општество, меѓувладини организации, меѓународни донатори и стручни лица од Владини институции. Секретаријатот работи на доброволна основа. Сегашниот Секретаријат бил назначен во 2016 година.¹⁰

20. Новиот Национален координатор, кој ја раководи работата на Националната комисија, бил назначен во 2016 година.¹¹ Како и нејзината претходничка, и таа е Државен секретар во Министерството за внатрешни работи. Во својот прв оценски извештај, ГРЕТА сметаше дека националните власти треба да воведат посебно работно место Национален координатор, кој ќе биде поддржан од наменска канцеларија, што ќе му овозможи на ова тело ефективно да си го изврши својот мандат. Националните власти изјавија дека Националниот акциски план за спроведување на Стратегијата за борба против ТЛ и илегална миграција за периодот 2017-2020 година (в. пасус 29) предвидува зајакнување на капацитетите на координативните структури (Националната комисија) на тој начин што ќе се избере професионален кадар што ќе работи во Канцеларијата на Националниот координатор. Оваа задача е зацртана за 2017-2018 година. **ГРЕТА смета дека националните власти треба да отворат посебно работно место Национален координатор, на кој ќе му се дадат на располагање достаточни човечки и финансиски ресурси, за да му се овозможи ефективно да си ги извршува задолженијата од својот мандат.**

⁷ Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик, Службен весник бр. 226 од 25 декември 2015 година.

⁸ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 21-23.

⁹ Националната комисија се состои од следниве претставници на министерствата и јавните установи: Национален координатор за борба против ТЛ и илегална миграција, Заменик-национален координатор за борба против ТЛ и илегална миграција, Секретар на Националната комисија, судија од Основен суд Скопје 1, обвинител од Основно јавно обвинителство, виши полициски службеници од Министерството за внатрешни работи, службени лица од Министерството за труд и социјална политика, Министерството за здравство, Центарот за обука при Министерството за внатрешни работи, Царинската управа, Министерството за надворешни работи, Министерството за правда и Бирото за развој на образование (в. и Прв извештај, пасус 21).

¹⁰ Резолуција бр. 42-860/1.

¹¹ Службен весник бр. 163/2016.

21. Националниот механизам за упатување (НМУ) на жртвите на ТЛ, кој беше институционализиран со отворање на Канцеларијата на НМУ при Министерството за труд и социјална политика во 2009 година,¹² и понатаму е одговорен за координирање на упатувањето на идентификуваните жртви до соодветна помош, сместување, заштита, реинтеграција и ресоцијализација.

22. Подгрупата за борба против трговија со деца, основана 2003 година, и понатаму функционира како работно тело во рамките на Националната комисија. Со Подгрупата раководи претставник од Канцеларијата на НМУ, а други учесници се претставници од Министерството за внатрешни работи (Единица за сузбивање на ТЛ и криумчарење мигранти и Секторот за гранични работи и миграции), ИЦМПД, ИОМ, Германското друштво за меѓународна соработка (ГИЗ), УНИЦЕФ, Амбасадата на САД во Скопје и НВОи „Отворена порта / Ла страда“, „За среќно детство“ и „Еднаков пристап“, како и Заменикот-народен правобранител во својство на надворешен набљудувач.

23. Новиот Национален известувач за борба против ТЛ и илегална миграција, кој инаку е вработен како Раководител на Секторот за меѓународна соработка при Министерството за внатрешни работи, бил назначен во 2016 година. Како дел од своите задолженија, Националниот известувач објавува годишни извештаи за состојбата со трговијата со луѓе во земјата, вклучувајќи статистички податоци и информации за трендовите. Во својот прв оценски извештај, ГРЕТА ги повика националните власти да воведат де јуре независно работно место Национален известувач, со мандат да ги следи активностите на државните институции во однос на сузбивањето на трговијата со луѓе. Националните власти изјавија дека Националната стратегија и Акцискиот план за борба против ТЛ и илегална миграција за периодот 2017-2020 година предвидуваат неколку активности поврзани со функцијата Национален известувач, вклучително и спроведување на споредбена анализа на практиките на националните известување во ЕУ и дефинирање на национален модел кој ќе придонесе за зајакнување на положбата на Националниот известувач. ГРЕТА би сакала да нагласи дека со членот 29 од Конвенцијата се прави јасна разлика помеѓу Национална координација и Национален известувач. Според мислењето на ГРЕТА, клучната одлика на механизмите на националните известувачи, во смисла на член 29 став 4 од Конвенцијата,¹³ треба да биде способноста критички да се следат напорите и ефективностата на сите државни институции, вклучително и на националните координатори, а за таа цел да се биде во постојана комуникација со граѓанското општество, научната јавност и другите засегнати страни. За да може да се примени приодот заснован на човекови права во однос на политиките за сузбивање на трговијата со луѓе, а за кој се залага Конвенцијата, потребно е соодветно следење и оценување. Структурното одвојување на следењето од извршните функции оди во прилог на објективното оценување на спроведувањето на законодавството, политиката и активностите за сузбивање на трговијата со луѓе, утврдувањето на недостатоците, и составувањето на сеопфатни препораки за законодавството и политиката.¹⁴ **ГРЕТА смета дека националните власти треба да основаат независен Национален известувач или да назначат поинаков механизам како независен организационски субјект во насока на обезбедување на ефективно следење на активностите на државните институции во однос на сузбивањето на трговијата со луѓе и давањето препораки до засегнатите лица и установи.**

24. Од првата посета, покрај двете постојни Локални комисии за борба против ТЛ и илегална миграција во градовите Битола и Штип,¹⁵ во 2016 година биле отворени и нови Локални комисии во Гевгелија, Прилеп и Велес. ГРЕТА беше информирана дека уште три нови Локални комисии ќе треба да се постават, со што на крај ќе ги има вкупно осум. Националните власти изјавија дека по завршувањето на изборниот процес ќе се направи анализа на потребите од проширување на овие комисии и/или основање на нови комисии. **ГРЕТА би сакала да биде известена за поставувањето на новите Локални комисии за борба против ТЛ.**

¹² В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 30.

¹³ „Секоја договорна страна ќе се заеме за назначување на Национален известувач или други механизми за следење на активностите за сузбивање на трговијата со луѓе на државните институции и спроведувањето на барањата од националното законодавство.“

¹⁴ Во овој контекст, в. и Збирен извештај од Консултативниот состанок за зајакнување на партнерствата со националните известувачи за трговија со луѓе и еквиваленти механизми што беше организиран од Специјалниот известувач на ОН за трговија со луѓе, особено жени и деца, во Берлин, 23-24 мај 2013 година.

¹⁵ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 26.

25. Министерството за труд и социјална политика и понатаму е одговорно за раководење на Државниот центар (Засолниште) за жртви на ТЛ (в. пасус 108). Освен тоа, министерството ја кофинансира и Сигурната кука отворена од страна на меѓународната НВО „Језуитска служба за бегалци“ во јуни 2015 година за ранливите категории на мигранти и баратели на азил (в. пасуси 78 и 109).

26. Народниот правобранител е основан со Уставот на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и за прв пат бил избран во 1997 година. Вкупно 72 лица работат во Канцеларијата на Народниот правобранител во Скопје и во регионалните канцеларии. Покрај другите полиња на работа, Народниот правобранител ја исполнува и функцијата Национален превентивен механизам согласно Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура на ОН (ОПКАТ) и ја следи состојбата на местата каде што луѓето се лишуваат од слобода, вклучително и Прифатните центри за мигрантите, при што се фокусира врз заштитата на правата на ранливите групи, вклучително и непридружуваните деца. ГРЕТА беше информирана дека Народниот правобранител не учествува на состаноците на Националната комисија и истиот не бил консултиран при изработката на Националната стратегија и Акцискиот план 2017-2020. Националната комисија планира да го ревидира своето членство и по можност да вклучи претставници од Канцеларијата на Народниот правобранител. **ГРЕТА ги повикува националните власти да ја ангажираат Канцеларијата на Народниот правобранител во спроведувањето на активностите за сузбивање на трговијата со луѓе како и во изработката на националните стратегии и акциски планови.**

27. НВОи и понатаму играат суштинска улога во дејствувањето против трговијата со луѓе, преку учество во Секретаријатот на Националната комисија, спроведување на проекти, работење на превенција и помагање на жртвите на трговија со луѓе, како и спроведување на истражувања (в. пасуси 50, 54, 56, 63-66, 108, 113 и 180).

4. Национална стратегија и Акциски план

28. Во 2016 година, со финансиска поддршка од ИОМ, независен експерт спровел надворешна оценка на спроведувањето на Националната стратегија и Националниот акциски план за борба против ТЛ и илегална миграција 2013-2016.¹⁶ Меѓу другите наоди, оцената посочила на потребата да се воспостави систематски приод во управувањето со податоците, како и да се осигурат одржливи структури на финансирање. Понатаму, преку оценувањето се забележал недостиг на стандардизиран образец за оценување на обуките и пишани критериуми за избор на обучувачи. Националните власти потврдија дека резултатите од оцената биле земени предвид при изработка на новата Национална стратегија и Акцискиот план.

29. Во времето на втората оценска посета на ГРЕТА, новата Национална стратегија и Националниот акциски план за борба против ТЛ и илегална миграција за периодот 2017-2020 година беа изработени со поддршка од ИОМ. Истите беа усвоени од страна на Владата на 22 март 2017 година. Националниот акциски план содржи мерки во истите области како и претходниот план (рамка за поддршка, превенција, поддршка и заштита на жртвите на трговија со луѓе и мигрантите, предистражна постапка и кривично гонење на ТЛ и криумчарење мигранти), со додаток на интеграцијата и доброволното враќање на жртвите на трговија со луѓе и мигрантите како нова тематска област. Особен акцент се става врз зголемувањето на разбирањето на поврзаноста помеѓу ТЛ и миграцијата, како и подобрувањето на координативните механизми. Активностите предвидени со Акцискиот план ќе се финансираат од буџетот на Националната комисија, од буџетите на ресорните министерства и надлежните установи, како и преку проекти финансирани од меѓународни организации. Сепак, националните власти не го конкретизирале износот на предвидените средства за спроведување на Акцискиот план. ГРЕТА нагласува дека за спроведување на Националниот акциски план и Стратегијата 2017-2020 неопходно ќе биде да се одвојат средства од буџетот. **Потсетувајќи на препораката што ја даде во својот прв оценски извештај, ГРЕТА смета дека властите треба да доделат достаточни**

¹⁶ Сунџица Димитријоска, Оценка на спроведувањето на Националната стратегија и Националниот акциски план за борба против трговија со луѓе, 2013-2016, мај 2016 година.

средства од државниот буџет за дејствување против ТЛ, низ консултација со сите меродавни актери, а одразувајќи ги стварните потреби на координиран и ефективен приод заснован на човекови права во сузбивањето на трговијата со луѓе.

30. Како што беше забележано во првиот извештај на ГРЕТА, националната политика за сузбивање на трговијата со луѓе често пати се поврзува со дејства против криумчарењето на мигрантите, што се огледа и во насловот на Националната стратегија и Акцискиот план, како и во називите на неколкуте тела задолжени за обете појави (на пр. Националната комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, или Единицата при Министерството за внатрешни работи за сузбивање на ТЛ и криумчарење мигранти).¹⁷ ГРЕТА потсетува дека иако овие две појави може понекогаш да бидат поврзани, истите се правно различни и подлежат на различни обврски од договорот. **ГРЕТА ги повикува националните власти да продолжат со подигање на свеста меѓу професионалците и меѓу општата јавност за опфатот на дефиницијата за трговија со луѓе и за разликите, но и поврзаностите, помеѓу трговијата со луѓе и криумчарењето мигранти.**

31. Врз основа на Националниот акциски план, петте Локални комисии за борба против ТЛ и илегална миграција донеле свои локални акциски планови во март 2017 година. Поради фактот што општинските буџети за 2017 година биле усвоени кон крајот на претходната година, со истите не биле предвидени средства за активности зацртани со акциските планови на Локалните комисии; затоа, овие активности морало да се финансираат од НВОи во 2017 година. Со новите буџети за 2018 година ќе се определат средства и за Локалните комисии. **ГРЕТА смета дека властите треба да ја зајакнат работата на Локалните комисии за борба против ТЛ, вклучително и преку обезбедување на достаточни средства за нивните активности.**

5. Обука на меродавните професионалци

32. Националните власти посочија на повеќе мерки за обука што биле спроведени во текот на извештајниот период, кои во голема мера биле финансирани од надворешни финансиски извори.¹⁸ Националната комисија усвоила Меѓуресорен план за обука 2016-2017 за засегнатите страни на централно, регионално и локално ниво.

33. На пример, како дел од Меѓуресорниот план за обука, а во соработка со ИОМ, биле одржани четири еднодневни обуки во октомври-ноември 2016 година за „Показателите за идентификација на жртвите на трговија со луѓе во мешаните миграциски текови“, коишто биле изработени во 2016 година со цел да се зајакнат капацитетите на меродавните засегнати страни за рано идентификување на потенцијалните и претпоставените жртви на ТЛ (в. и пасус 93). Вкупно 160 учесници од Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика, Локалните комисии, НВОи, Црвениот крст и Канцеларијата на Народниот правобранител зеле учество во обуките. Понатаму, во соработка со УНХЦР, Националната комисија организираше шест дводневни обуки во октомври-декември 2016 година за примена на Стандардните оперативни процедури (СОПи) за постапување со непридружувани и разделени деца (в. пасус 67) и СОПи за постапување со ранливи категории на странски државјани (в. пасус 77). Биле обучени вкупно 120 претставници од Националната комисија, од други надлежни органи на власта, од меѓународните организации, НВОи и Канцеларијата на Народниот правобранител.

34. Во 2016 година, Министерството за труд и социјална политика спровело работилница за „Препознавање на потенцијалните жртви на ТЛ меѓу бегалците“ за социјалните работници и претставниците на НМУ, во соработка со Мисијата на ОБСЕ во Скопје.

35. Во 2015 година биле спроведени и поголем број на меѓуресорни обуки. На пример, со поддршка од ГИЗ, биле одржани три еднодневни обуки за показателите за идентификација на жртвите на ТЛ за 75 полициски службеници, социјални работници и НВО „Еднаков пристап“.

¹⁷ В. пасус 62 од Прв извештај на ГРЕТА.

¹⁸ За повеќе детали, в. одговори на прашањата 6, 8 и 22 од Одговорот на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ на Прашалникот на ГРЕТА за 2. круг на оценка, достапно на: <http://rm.coe.int/greta-2017-6-rq2-mkd/168078a4f2>

Освен тоа, Министерството за труд и социјална политика спровело и дводневна обука за заштита на децата и спречување на трговијата со деца, во соработка со Министерството за внатрешни работи, Заводот за социјални дејности, НВО „Отворена порта / Ла страда“ и ГИЗ. Обуката била наменета за вработените во детските домови и другите јавни установи каде се згрижуваат децата, а учесниците биле назначени како лица за контакт во нивните установи. Понатаму, во соработка со Мисијата на ОБСЕ во Скопје, Министерството за труд и социјална политика обучило 60 професионалци на дводневна обука која содржела и практични вежби за откривање на жртвите во Прифатниот центар за баратели на азил и Прифатните транзитни центри во Табановце и Винојуг.

36. Обуките за ТЛ биле организирани и во 2015 година од страна на Мисијата на ОБСЕ во Скопје, во соработка со Македонското здружение на млади правници, за 17 адвокати и претставници на граѓанското општество кои обезбедувале бесплатна правна помош за жртвите на трговија со луѓе. Освен тоа, НВО „Отворена порта / Ла страда“ давале обука на студентите правници за следење на судските случаи за ТЛ.

37. Понатаму, во текот на извештајниот период се одвивале и неколку специјализирани обуки за ТЛ за членовите на граничната полиција.¹⁹ На пример, ИОМ организирал обука под наслов „Сузбивање на ТЛ и криумчарење мигранти“, којашто ја посетиле 180 гранични полицајци. ИОМ исто така организирал обука за хуманитарно управување на границите со персоналот од Регионалните центри на Граничната полиција, Министерството за труд и социјална политика, регионалните Центри за социјална работа, Црвениот крст, НВОи и меѓународните актери.

38. Освен тоа, Македонското здружение на млади правници и ОН Жени во септември 2016 година во Струга организирале и дводневна обука за полициските службеници, социјалните работници и НВОи на тема родова димензија на ТЛ.

39. Неколку обуки за ТЛ биле организирани за судии и обвинители во текот на извештајниот период. На пример, Академијата за судии и јавни обвинители „Лавел Шатов“ одржала два семинари за организиран криминал со фокус врз ТЛ и криумчарење мигранти, кои биле посетени од 45 судии, обвинители, адвокати, претставници на Министерството за внатрешни работи и други службени лица. Дводневната тркалезна маса, организирана во 2015 година од страна на Мисијата на ОБСЕ во Скопје, под наслов „Идентификување и гонење на кривичните дела ТЛ заради трудова експлоатација“, била посетена од 25 судии, обвинители и полициски службеници. Освен тоа, НВО „Отворена порта / Ла страда“ во 2015 година спровела регионална обука за судии и јавни обвинители на тема олеснување на обесштетувањето на жртвите на ТЛ.

40. Во времето на втората оценска посета, ГРЕТА беше информирана дека трудовите инспектори не добиле обука за трговија со луѓе во текот на извештајниот период. После тоа се започнало со одржување на такви обуки во рамките на проектот „Спречување и сузбивање на ТЛ во „Поранешна Југословенска Република Македонија“, кој се спроведувал како дел од програмската рамка на ЕУ и Советот на Европа „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција“ (в. и пасус 58). Најпрвин, се одржала дводневна обука за обучувачи на 19-20 октомври во Маврово, со учество на 25 трудови инспектори. Целта на обуката било да се унапредат капацитетите на трудовите инспектори за вршење на проактивни инспекции во насока на откривање на можни жртви на трговија со луѓе, обезбедување пристап до помош за жртвите, како и зајакнување на меѓуресорната соработка меѓу меродавните засегнати страни. Втората обука за трудовите инспектори на тема ТЛ заради трудова експлоатација се одржала на 1-2 ноември 2017 година во Берово, со учество на 25 трудови инспектори.

41. Персоналот поставен во дипломатските мисии и конзулати на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и понатаму добива основна воведна обука за ТЛ пред да замине во странство.

¹⁹ За повеќе детали, в. одговор на прашањето б од Одговорот на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ на Прашалникот на ГРЕТА за 2. круг на оценка, достапно на <http://rm.coe.int/greta-2017-6-rq2-mkd/168078a4f2>

42. Националниот акциски план 2017-2020 предвидува активности за обука на полициски службеници, јавни обвинители, судии, трудови инспектори, здравствени работници, социјални работници, членови на Локалните комисии, персоналот во дипломатските и конзуларните претставништва, наставници во средното и високото образование, студенти, професионалци што работат во установите за социјално згрижување, адвокати, претставници на медиумите, членови на Сојузот на синдикатите и Стопанската комора, хранителски семејства и старатели.

43. ГРЕТА ги поздравува заложбите за обука на меродавните професионалци на тема ТЛ и смета дека овие напори треба систематски да продолжат и да се зајакнат, при што особено внимание треба да се обрне на обучување на трудовите инспектори, медицинскиот персонал и други професионалци за кои постои веројатност да дојдат во допир со жртвите на трговија со луѓе, вклучително и децата. Понатаму, ГРЕТА ги повикува националните власти во редовни интервали да ги оценуваат важноста, делотворноста и досегот на активностите за обука.

6. Прибирање на податоци и истражување

44. Во својот прв оценски извештај, ГРЕТА сметаше дека, за потребите на донесување, следење и оценување на политиките за сузбивање на трговијата со луѓе, националните власти треба да изработат и одржуваат сеопфатен и усогласен статистички систем за ТЛ така што ќе прибираат веродостојни статистички податоци од сите главни актери и ќе овозможат нивна распределба (во односот на пол, возраст, вид на експлоатација, земја на потекло и/или одредиште).

45. Националниот известувач е националното лице за контакт во однос на прибирање на податоци за ТЛ од меродавните засегнати страни. Сè уште е во употреба образецот за идентификација на жртвите на ТЛ (насловен „Образец за следење на работата по случај според жртвата“) којшто во 2009 година го усвоила Националната комисија со цел прибирање на информации од сите тела опфатени со СОПи за постапување со жртвите на ТЛ.²⁰

46. Статистичките податоци што ги обезбедуваат националните власти во однос на формално идентификуваните жртви на трговија со луѓе се делат по година, број, пол, возраст, државјанство, вид на експлоатација, дали тргувањето било внатрешно или прекугранично, како и телото што ја идентификувало жртвата. Но, статистичките податоци за претпоставените жртви (в. пасус 13) не се делат по категории и тешко може да се толкуваат. Претставниците на граѓанското општество и меѓународните организации со кои се остварија средби за време на втората оценска посета забележаа дека јавно достапните државни податоци за трговијата со луѓе не се доследни и не се целосни, со што се попречува нивната анализа, споредба и отчетност.²¹ **За потребите на подготвување, следење и оценување на политиките за сузбивање на трговијата со луѓе, ГРЕТА смета дека националните власти треба да изработат и одржуваат сеопфатен и усогласен статистички систем за трговија со луѓе по пат на прибирање на веродостојни статистички податоци за претпоставените и идентификуваните жртви на трговија со луѓе и мерките за заштита и унапредување на нивните права, како и за истражувањето, гонењето и судењето на случаите на трговија со луѓе. Статистиките за жртвите треба да се прибираат од сите главни актери и треба да се овозможи нивна распределба според пол, возраст, вид на експлоатација, земја на потекло и/или одредиште. Ова треба да биде проследено со сите неопходни мерки со кои ќе се осигури правото на субјектите на податоците да им бидат заштитени личните податоци, вклучително и кога од НВОи што работат со жртвите на трговија со луѓе ќе се побара да дадат информации за потребите на националната база на податоци.**

47. ГРЕТА препорача во својот прв оценски извештај дека, за потребите на создавање на значен извор на информации за оценување и планирање на мерките за сузбивање на трговијата со луѓе, националните власти треба да спроведат и поддржат истражувања на прашањата поврзани со

²⁰ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 28.

²¹ Отворена порта / Ла страда, Следење и оценување на законите и политиките за борба против трговија со луѓе и нивното спроведување во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ во 2014 и 2015 година, 2016 година, с. 52.

ТЛ, особено за трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, присилно питачење и внатрешна трговија со луѓе. Од првата оценка на ГРЕТА, државните органи, меѓународните организации и граѓанското општество спровеле неколку истражувачки проекти поврзани со ТЛ.

48. Во 2014 година, со поддршка од Мисијата на ОБСЕ во Скопје и со вклучување на граѓанскиот сектор, Националната комисија спровела емпириско истражување за примената на одредбата за неказнување во националното законодавство и во пракса (в. пасус 151). Наодите и препораките биле разговарани на настан одржан 2015 година. Освен тоа, со поддршка од ГИЗ, Министерството за труд и социјална политика и Подгрупата за борба против трговија со деца направиле анализа на идентификацијата и заштитата на деца жртви на ТЛ.

49. Треба да се посочи и истражувачкиот извештај објавен 2014 година од страна на „Марио“ проектот „Заштита на децата во движење“, финансиран од Европската Комисија и Фондацијата „Оук“, којшто ги проучува допирните точки помеѓу детската миграција, децата на улица и детската работна сила со цел да се идентификуваат прашања и можности за унапредување на заштитата на децата што мигрираат и се во движење, како прекугранично така и внатрешно.²²

50. НВО „Отворена порта / Ла страда“ спровела истражувања за повеќе прашања и ги објавила следниве извештаи:

- „Обесштетување на жртвите на насилнички криминалитет – Колку ќе чини формирањето на државниот фонд?“ објавен 2016 година, дава анализа на можните извори на средства за основање на Државен фонд за обесштетување на жртвите на насилни кривични дела.
- „Животот по трговијата со луѓе – Реинтеграција на жртвите на трговија 2007-2014“, каде што се резимираат најважните резултати од програмата за реинтеграција (в. и пасус 113);
- Извештај за законодавството и политиките за сузбивање на трговијата со луѓе и нивното спроведување во „Поранешна Југословенска Република Македонија“, објавен во рамките на проектот финансиран од ЕУ „Балканот делува сега (против кривичното дело трговија со луѓе)!“ (БАН) во 2016;²³
- Истражување за перцепцијата на граѓаните и нивното разбирање на трговијата со луѓе и трудовата експлоатација (в. и пасус 56), во насока на определување на идните мерки за подигнување на јавната свест.

51. Во 2015 година ИОМ објавил регионален извештај за непридружувани деца, додека пак во 2014 година процена на потребите на жртвите на трговија со луѓе на Западен Балкан, вклучително и за „Поранешна Југословенска Република Македонија“, обата финансирани од Развојниот фонд на ИОМ.

52. ГРЕТА забележа дека Националниот акциски план 2017-2020 посочува идни истражувачки иницијативи, вклучително и за трговија со децата и други ранливи групи, како и за пристапот до обесштетување за жртвите на трговија со луѓе. **ГРЕТА ги поздравува истражувачките напори на националните власти и смета дека треба да продолжат со спроведување и поддржување на истражувања за прашања поврзани со ТЛ, при тоа особено обрнувајќи внимание на ТЛ заради трудова експлоатација, трговија со деца и внатрешна трговија со луѓе.**

²² Вати, Зана, Деца и адолесценти што се ангажираат за работа на улица во „Поранешна Југословенска Република Македонија“: подвижност, ранливост и отпорност, Проект „Марио“, Будимпешта, декември 2014 година, достапно на http://tdh-europe.org/upload/document/7228/Mario_Macedonia_Web.pdf

²³ Достапно на: <http://www.lastrada.org.mk/mainarchive/monitoring%20report%20MAK-ENG.pdf>

III. НАОДИ ПО ЧЛЕНОВИ

1. Спречување на трговијата со луѓе

а. Мерки за подигање на свеста за ТЛ (член 5)

53. Подигањето на свеста за ТЛ останува клучен момент во превентивното делување на националните власти. Во текот на извештајниот период биле спроведени активности за подигање на свеста за ТЛ во партнерство со НВОи, меѓународни организации и странски донатори.²⁴ Националната комисија секоја година ја спроведува националната кампања „Недела на борба против ТЛ“, која се темпира така што да се поклопи со Европскиот ден на борба против трговијата со луѓе, 18 октомври.

54. НВО „Отворена порта / Ла страда“ спровела национална медиумска кампања под наслов „Крени го гласот против трговијата со луѓе“ во 2014-2015 година, со цел да се подигне јавната свест, особено меѓу младите, и да се придонесе за подобрување на идентификацијата на жртвите. Како дел од оваа кампања биле емитувани видео и радио цинглови, биле дистрибуирани информативни материјали, а биле организирани и медиумски настапи и отворени настани. „Отворена порта / Ла страда“ исто така организираше и натпревар за новинари за известување за ТЛ. Покрај тоа, „Отворена порта / Ла страда“ организираше и работилници во Гевгелија, Велес и Скопје за да го сензитивизираат населението што живее во тие места. Понатаму, „Отворена порта / Ла страда“ ја промовираше и мобилната апликација „Забрани ја трговијата со луѓе“, како дел од проектот „Балканот делува сега (против кривичното дело трговија со луѓе)“. Граѓанската иницијатива „Семпер“, со седиште во Битола, изработила неколку летоци и информативни материјали за ТЛ, со финансии од ЕУ.

55. Со исклучок на гореспомнатата медиумска кампања „Крени го гласот против трговијата со луѓе“, не се проценувал ефектот од овие мерки за подигање на свеста. И покрај мерките споменати погоре, според мислењето на претставниците на граѓанското општество и меѓународните организации, не постои доволно развиена свест за ТЛ кај општото население. **ГРЕТА смета дека националните власти треба да продолжат со спроведување на информативни кампањи и кампањи за подигање на свеста за ТЛ. Идните мерки за подигање на свеста треба да се осмислат така што ќе се земат предвид процените на влијанието од претходните мерки, сосредоточувајќи се врз идентификуваните потреби и целни групи и свртувајќи го вниманието врз новите законодавни промени и новите трендови. Треба да се обрне посебно внимание врз подигањето на свеста за ТЛ заради трудова експлоатација, присилно питачење, присилно стапување во брак, присилно извршување на кривични дела и внатрешна трговија со луѓе.**

б. Мерки за спречување на ТЛ заради трудова експлоатација (член 5)

56. Националните власти посочија неколку мерки за подигање на свеста за спречување на ТЛ заради трудова експлоатација. На пример, во рамките на „Неделата на борба против ТЛ“ во 2014 година, Националната комисија, Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика и НВО „Отворена порта / Ла страда“ организираше национална конференција со посебен осврт врз трудовата експлоатација. Во 2015 година НВО „За среќно детство“ спровеле медиумска кампања за подигање на јавната свест за ТЛ заради трудова експлоатација. Понатаму, во 2014 година спровеле и две работилници наменети за студентите кои имале намера да работат во странство. Веќе беше посочено истражувањето за перцепцијата и разбирањето на граѓаните на ТЛ и трудовата експлоатација, кое било спроведено од страна на НВО „Отворена порта / Ла страда“ (в. пасус 50).

57. Како што веќе беше забележано во првиот оценски извештај на ГРЕТА, трудовите инспектори имаат мандат да вршат инспекција на сите економски сектори, да влезат во деловен простор

²⁴ За повеќе детали, в. одговори на прашањата 8 и 22 од Одговорот на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ на Прашалникот на ГРЕТА за 2. круг на оцена и Извештајот доставен од националните власти за преземените мерки заради усогласување со Препораката CP(2014)13 за спроведувањето на Конвенцијата на Комитетот на договорните страни.

во кое било време, да ги испитаат сите простории и да проверат дали затекнатите лица имаат договори за вработување.²⁵ Сепак, трудовите инспектори немаат овластување да ги проверуваат нерегистрираните деловни субјекти и приватните домови. За време на втората оценска посета на ГРЕТА 150 трудови инспектори беа вработени во Државниот инспекторат за труд. Според националните власти, во 2015 година Државниот инспекторат за труд спровел 22.973 инспекции и делувал по 2.512 пријави од вработени во однос на заштита на работничките права. За време на овие инспекции биле откриени 237 лица без договор за вработување, што резултирало со донесување на 177 решенија со кои им се наложило на работодавачите да потпишат договор за вработување со непријавените работници. Во 264 случаи биле изречени и глоби.

58. Во 2016 година, како дел од програмската рамка на ЕУ и Советот на Европа „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција“, Советот на Европа го започнал проектот „Спречување и сузбивање на ТЛ“ во „Поранешна Југословенска Република Македонија“, којшто се спроведува во партнерство со Националниот координатор, Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика, Државниот инспекторат за труд, Министерството за надворешни работи, Министерството за правда и организациите на граѓанското општество. Проектот има за цел да ги поддржи националните власти во спречување и сузбивање на ТЛ заради трудова експлоатација, но и да го олесни пристапот на жртвите до обесштетување и безбедното враќање и реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе. Како дел од овој проект, бил сочинет извештај за трговија со луѓе заради трудова експлоатација, со кој се анализираше националната состојба, правната и институционалната рамка и меѓународните стандарди, а биле и дадени препораки за понатамошни дејствија. Извештајот бил претставен на семинарот одржан на 28 јуни 2017 година во Скопје. Како дел од проектот се организираат обуки за трудовите инспектори (в. пасус ...), а се планира и објавување на прирачник за трудовите инспектори.

59. Согласно Националниот акциски план 2017-2020, Националната комисија ќе се прошири со членови од Сојузот на синдикатите, Организацијата на работодавачите и Стопанската комора. ГРЕТА би сакала да биде известена за тековите на ова поле.

60. ГРЕТА смета дека националните власти треба да ги зголемат своите напори за спречување на ТЛ заради трудова експлоатација, а особено:

- **да продолжат со подигање на свеста за ризиците од трговија со луѓе заради трудова експлоатација како во земјата така и во странство;**
- **да ги обучуваат и сензитивизираат меродавните службени лица, а особено трудовите инспектори, обвинителите и судиите за ТЛ заради трудова експлоатација и за правата на жртвите;**
- **да го прошират мандатот на трудовите инспектори така што да ги опфатат и нерегистрираните деловни субјекти и приватните домови и да им дадат ресурси и насоки за да може активно да се ангажираат во спречувањето на ТЛ;**
- **да воведат лиценцирање и следење на агенциите за постојано или привремено вработување;**
- **да се ангажираат во приватниот сектор и синдикатите, согласно Водечките начела за бизнис и човекови права.²⁶**

в. Мерки за спречување на трговија со деца (член 5)

61. Во својот прв извештај, ГРЕТА сметаше дека националните власти треба да обрнат поголемо внимание на превентивни мерки што ќе соодветствуваат на специфичната ранливост на децата кон трговија со луѓе, а особено на децата од социјално ранливите групи.

²⁵ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 138.

²⁶ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

62. Националните власти посочија поголем број на превентивни мерки насочени кон трговијата со деца, што биле спроведени од државните органи, меѓународните организации и граѓанското општество во текот на извештајниот период.²⁷ На пример, Министерството за внатрешни работи спровело 336 работилници за ТЛ и трговија со деца за учениците од основни и средни училишта во Битола, Тетово и Куманово, со вкупна посетеност од 8.767 ученици. Во 2014 година Министерството за труд и социјална политика спровело обука за наставниците, како и за училишните психолози и педагози на тема „Спречување на социјалните ризици и ТЛ“, во соработка со Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Пробиштип.

63. НВО „Отворена порта / Ла страда“ одржала две работилници за ТЛ со 130 студенти од Институтот за социјална работа при Филозофскиот факултет во Скопје и Меѓународниот славјански универзитет во Свети Никола и Битола. Понатаму, „Отворена порта / Ла страда“ спровела и мултимедијален натпревар за средношколци за сузбивање на ТЛ, чиешто резултати биле објавени на Фејсбук. Покрај тоа, организирале и седум работилници во Скопје, Штип и Делчево на тема малолетнички бракови, со учество на 127 деца и 93 родители, главно сосредоточувајќи се на ромската заедница.

64. Секоја година Граѓанската иницијатива „Семпер“ и Локалната комисија за борба против ТЛ и илегална миграција во Битола организираат детска ликовна изложба на тема ТЛ. Во 2015 година изготвиле и една публикација со наслов „Препознај трговија со луѓе преку слика“, каде што биле поместени 100-тина ликовни дела создадени од деца. Бил одржан и јавен промотивен настан на којшто публикацијата им била поделена на образовните институции. Освен тоа, во 2014 година во „Семпер“ изработиле и прирачник за врсничка едукација за трговија со луѓе, првенствено наменет за основците (финансирано од ЕУ), а и организирале едукативни работилници за сузбивање на ТЛ за наставниците и учениците, како и за младите луѓе и родителите од ромската заедница во општините Битола, Могила, Демир Хисар и Новаци.

65. Во 2014 година, Црвениот крст на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ спровел работилници за ТЛ во 16 градови, со вкупно учество на 22 наставници и 2.415 ученици. Била изведена и претстава за ТЛ со наслов „Лузна“ пред публика составена од основци и средношколци. По повод Европскиот ден на борба против трговијата со луѓе во 2017 година, биле организирани работилници за врсничка едукација преку општините на Црвениот крст во Кисела Вода, Карпош, Кочани, Демир Хисар, Гостивар, Кавадарци, Кичево, Неготино, Охрид, Радовиш, Ресен, Струга, Велес, Берово, Дебар, Делчево, Македонски Брод и Свети Николе, со кои биле опфатени приближно 500 основци и средношколци.²⁸

66. Покрај тоа, НВОи организирале и обука за 26 претставници од ромските граѓански здруженија и од Ромските информативни центри како и за 699 ученици и студенти. За време на овие обуки бил обучен 21 професионалец од основните училишта во општините Карпош и Горче Петров. Освен тоа, била прикажана и 41 изведба на претставата „Јас патувам сам“.

67. За непридружуваните и разделените деца се признава дека се особено изложени на ризик од трговија со луѓе и злоупотреба. Бројот на непридружуваните деца странци во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ пораснал од 40 во 2011 година на 3.199 во периодот помеѓу 19 јуни и 30 септември 2015 година, кога миграциските текови го достигнале својот врв. Препознавајќи ја потребата од мултидисциплинарен, меѓуресорен и меѓународен приод кон заштитата на правата на непридружуваните и разделените деца, националните власти изработиле СОПИ за постапување со непридружувани и разделени деца, коишто биле изработени со поддршка на УНХЦР и биле воведени во ноември 2016 година. На пример, ГРЕТА беше известена за случај на една млада жена Нигеријка на којашто ѝ била доделена супсидијарна заштита. За време на процедурата било востановено дека има 21 година, и дека

²⁷ За повеќе детали, в. одговор на прашањата 8 и 22 од Прашалникот на ГРЕТА за 2. круг на оцена: <http://rm.coe.int/gre-ta-2017-6-rq2-mkd/168078a4f2> и Извештајот доставен од националните власти за преземените мерки заради усогласување со Препораката СР(2014)13 за спроведувањето на Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Комитетот на договорните страни, достапно на: <http://rm.coe.int/16806c0639>

²⁸ <http://ckrm.org.mk/en/october-18-european-anti-trafficking-day/>

најверојатно во еден момент од нејзиното патување била тргувана. Во јуни 2016 година била сместена во Сигурната куќа што ја раководи НВО „Језуитска служба за бегалци“. Во времето на посетата на ГРЕТА, таа веќе беше заминала од Куката и од земјата.

68. Децата на улица се постојана појава во „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Во 2005 година УНИЦЕФ соопштил дека постојат близу 1.000 деца на улица, од кои 95% се Роми.²⁹ Извештајот од 2015 година на Државниот завод за статистика за „Социјалната заштита на деца, млади и возрасни лица“ посочува на 161 регистрирано дете на улица.³⁰ Претставниците на НВОи со кои се остварија средби за време на втората посета на ГРЕТА изразија загриженост од недостиг на прецизни податоци за деца на улица во земјата.

69. Децата на улица на возраст од 4 до 14 години се згрижуваат во Дневните центри, коишто се или отворени од Министерството за труд и социјална политика или пак ги раководат НВОи со кофинансирање од Министерството.³¹ ГРЕТА беше известена дека, покрај трите веќе постоечки Дневни центри, еден нов таков Центар бил отворен од страна на НВО. Делегацијата на ГРЕТА го посети Дневниот центар за деца на улица во скопската населба Кисела Вода, којшто беше посетен и при првата оценка.³² На денот на посетата беа присутни 15-тина деца. Персоналот ги нагласи сериозните проблеми со кои се соочуваат децата на улица во однос на пристапот до здравствена заштита, социјална заштита и упис во училишта, и ја нагласи итната потреба од намалување на нивната ранливост, особено на децата од ромската заедница, така што ќе се осигури нивен упис при раѓање.

70. Во својот прв извештај ГРЕТА побара од националните власти да се осигури упис на сите деца при раѓање, како превентивна мерка за сузбивање на трговијата со луѓе. ГРЕТА беше известена дека и понатаму постојат случаи, особено во ромската заедница, децата да не се упишуваат при раѓање, па, поради немањето изводи и лични документи за нивните родители и/или за себеси, тие немаат пристап до здравствена заштита, социјална заштита и образование. Како што беше забележано во првиот оценски извештај на ГРЕТА, дополнителни компликации се јавуваат кога децата и нивните родители се родени во Косово*.³³ Меѓуресорската работна група составена од претставници на Министерството за труд и социјална политика, Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда, Управата за водење на матични книги, ромските НВОи и Ромските информативни центри, којашто беше основана во времето на првата оценка на ГРЕТА, и понатаму го пробива патот за издавање на изводи од матична книга на родени за сите деца. Националните власти ја забележаа потребата од изменување на неколку закони, а пак Националниот акциски план 2017-2020 предвидува преземање дејства за подобрување на системот за упис во матичните книги преку административни мерки. Според податоците од УНХЦР, во декември 2014 година имало 734 лица без државјанство во „Поранешна Југословенска Република Македонија“.³⁴ Овие податоците не се поделени по возраст, така што нема показател за тоа колкумина од овие лица се деца. Властите посочија дека во август 2017 година биле избрани стручни лица за изработка на методологија за прибирање на податоци за нерегистрирани лица и деца на улица. Оваа методологија ќе се изработува во соработка со Управата за водење на матични книги и Министерството за внатрешни работи, а ќе почне да се применува после јавен повик.

71. Националниот акциски план 2017-2020 предвидува спроведување на истражување за децата Роми како и изработување на база на податоци за деца на улица. Националните власти

²⁹ УНИЦЕФ, Процена на состојбата со децата на улица, Скопје, 2005 година; Извештај за процена на специфичните потреби, предизвици и мерки за институционална поддршка на децата Роми на улица, 2016 година, во изведба на конзорциумот предводен од Ептиса Југоисточна Европа доо, с. 14, достапно на: http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/dekada/projekt_lokalna_integracija/1_Act%201%206_Assessment%20report%20with%20recommendations%20for%20care%20for%20Roma%20street%20children_Output%2012_EN.pdf

³⁰ <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.16.12.pdf>

³¹ Според „Извештајот за процена на специфичните потреби, предизвици и мерки за институционална поддршка на децата Роми на улица“, во 2015 година во Дневните центри биле згрижени приближно 190 деца на улица, а вкупно 600 деца на улица ги користеле услугите на двата Дневни центра во Скопје од нивното отворање, в. с. 8 и с. 15.

³² В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 121.

³³ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 118.

³⁴ Европска мрежа против бездржавјанство, Ставање крај на бездржавјанството кај децата, Работен документ 02/15, с. 4, достапно на: http://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/Macedonia_0.pdf

посочија на работата на претходно споменатите Дневни центри за деца на улица. Во 2017 година персоналот на овие Центри добил задолжение да ги регистрира новите случаи на такви деца по пат на теренска работа, како и да работат на мотивирање на родителите на регистрираните деца да им дозволат да ги посетуваат Дневните центри. Властите исто така посочија на проектот што го спроведува Министерството за труд и социјална политика, во соработка со Ромскиот образовен фонд, во 19 општини, а чијашто цел е вклучување на децата Роми во градинки. Во рамките на овој проект биле организирани повеќе работилници за жени Ромки за важноста на предучилишното образование, имунизацијата и превентивната заштита на нивните деца. Нова апликација е доставена до Ромскиот образовен фонд за периодот 2017-2019 година.

72. За време на оценската посета вниманието на ГРЕТА го привлекоа случаите на детски, малолетнички или присилни бракови во ромската заедница. Според властите, Центрите за социјална работа ја следат ситуацијата и донесуваат мерки за спречување на детските бракови, вклучително и преку зајакнување на родителските способности, надгледување на користењето на родителските права и преземање мерки за заштита на правата и интересите на детето, доколку е потребно и преку сместување на детето во друго семејство или во установа и поведување на постапка за одземање на родителското право. Во тек е консултативен процес со надлежните државни институции и здруженија околу можните измени на законодавството со цел да се надминат проблемите во оваа област.

73. Потсетувајќи на препораката дадена со првиот извештај, **ГРЕТА повторно бара од националните власти да преземат чекори со кои ќе се осигури упис на сите деца при раѓање.**

74. **Понатаму, ГРЕТА смета дека националните власти треба да ги зајакнат своите напори во областа на спречување на трговијата со деца, користејќи ги резултатите од истражувањата на новите трендови, по пат на зајакнување на капацитетите и ресурсите на професионалците што работат на заштита на децата, подигање на свеста за трговија со деца и нејзините различни манифестации (вклучително и присилно питачење, присилно стапување во брак и присилно извршување на кривични дела) и обезбедување заштитничка средина за децата на улица и непридружуваните и разделени деца.**

г. Социјални, економски и други иницијативи за групи ранливи на ТЛ (член 5)

75. Во својот прв оценски извештај, иако ги поздрави мерките што ги преземаа националните власти во однос на групите ранливи на ТЛ, ГРЕТА сметаше дека националните власти треба да продолжат со развивање на аспектот на превенција преку мерки за социјално и економско оснажување.

76. Треба да се посочи проектот „Македонија вработува“, којшто властите го покренала во намера да ја намалат невработеноста преку промовирање на отворањето нови работни места, а при тоа земајќи ги предвид потребите на различните групи невработени лица, како и на работодавачите. Со проектот не се засегаат жртвите на ТЛ како посебна целна група, но се упатува на невработените лица кои може да станат ранливи на ТЛ, како што се младите и долгорочно невработените лица, сохранилите родители, жртвите на семејно насилство и лицата со попреченост.

77. Во својот коментар по нацрт-извештајот на ГРЕТА властите ја посочија работата што ја вршат Ромските информативни центри, од кои осум се сместени во Центрите за социјална работа, три во општините, а едниот делува во рамки на НВО. Овие Центри обезбедуваат информации, советување и логистичка поддршка во областа на социјална заштита, вработување, здравство, домување, образование и добивање на лични документи. Понатаму, како дел од програмата РОМЕД на Советот на Европа, ромските медијатори се активни во 10 општини и му помагаат на ромското население да пристапи до вработување, здравствени услуги и образование. Една друга програма на Советот на Европа, со наслов РОМАКТЕД („Промовирање на доброто управување и оснажување на Ромите на локално ниво“), започнала со спроведување во декември 2017

година.³⁵ Друг меродавен проект е и „Локална интеграција на бегалци, внатрешно раселени лица и малцински групи“, во чишто рамки се одржале работилници во 12 општини.

78. Како што беше забележано во пасус 14, бројката на мигрантите што минале низ „Поранешна Југословенска Република Македонија“ во 2015-2016 година била значително висока. Во јули 2016 година Владата изработила СОПи за постапување со ранливи категории на странски државјани, во соработка со УНХЦР. Нивната цел е да се осигури заштита и помош на ранливите категории на странци во мешаните миграциски текови.

79. Делегацијата на ГРЕТА ја посети Сигурната куќа за ранливи категории на мигранти и баратели на азил што ја раководи меѓународната НВО „Језуитска служба за бегалци“ (ЈРС) од јуни 2015 година, кофинансирана од Европската централна банка и Министерството за труд и социјална политика. Во Сигурната куќа може да сместат до 36 лица, вклучително и претпоставените жртви на трговија со луѓе откриени меѓу мигрантите и барателите на азил (в. пасус 109). Барателите на азил може да останат во Сигурната куќа дури не се донесе решение по нивното барање за азил; сепак, на ГРЕТА ѝ беше кажано дека само мал дел од нив ги дочекуваат резултатите од процедурата за доделување азил.

80. ГРЕТА посочува на завршните согледувања од Комбинираниот четврти и петти периодичен извештај за „Поранешна Југословенска Република Македонија“, усвоен од Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените на Обединетите Нации на неговата 54. седница (11 февруари – 1 март 2013 година), каде што Комитетот ги повика националните власти да ги преземат сите потребни мерки за да ја подигнат свеста на медиумите за потребата да се елиминираат родовите стереотипи, да се подигне јавната свест и да се обезбеди задолжителна обука за судии, обвинители, адвокати, полициски службеници, здравствените и социјалните работници, како и наставниот кадар со цел да се осигури истите да се сензитивизираат на сите облици на насилство врз жените и девојките и да може да им пружат соодветна родо-чувствителна поддршка на жртвите, како и да се вгради родо-чувствителен приод низ целиот процес на постапување со азилантите и бегалците, вклучително и во фазата на поднесување на барањето за азил.³⁶ Како што веќе беше забележано во пасус 38, во 2016 година била одржана обука за полициските службеници, социјалните работници и НВОи на која се разгледувала родовата димензија на ТЛ.

81. Иако ги препознава мерките што се преземаат за да се засегне ранливоста на бегалците и мигранти кон ТЛ, ГРЕТА смета дека националните власти треба да ги засилат своите напори во оваа област и да продолжат со преземање чекори за намалување на ранливоста на лицата кои припаѓаат на ромската заедница, особено на жените и децата, кон трговијата со луѓе, преку социјални, економски и други мерки. Треба да се направат и дополнителни напори за промовирање на родова еднаквост, сузбивање на родо-засновано насилство и стереотипи, и поддршка на конкретни политики за оснажување на жените како средство за сузбивање на основниот причинител на ТЛ.

д. Мерки за спречување на трговијата со луѓе заради земање на органи (член 5)

82. ГРЕТА забележува дека, иако ТЛ заради земање на органи во смисла на дефинираното во Конвенцијата, и тргувањето со органи во смисла на дефинираното во членовите 4 до 8 од Конвенцијата против тргувањето со човечки органи на Советот на Европа се две различни кривични дела, тие сепак споделуваат заеднички основен причинител, како што е недостиг од органи за да се задоволат потребите од пресадување и лошите економски и други услови што ги доведуваат луѓето во ранлива положба. Оттука, мерките за спречување на трговијата со

³⁵ <http://pjp-eu.coe.int/en/web/roma-local-governance/>

³⁶ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/MKD/CO/4-5&Lang=En

органи може да помогнат да се спречи трговијата со луѓе заради земање на органи, и обратно.³⁷ Меѓу неопходните превентивни мерки, ГРЕТА ја подвлекува важноста од цврст и транспарентен домашен систем за земање и пресадување на човечки органи и потребата од обучување на здравствените работници. ГРЕТА исто така ја нагласува важноста од спроведување на темелна истрага за секој случај каде што постојат информации или сомневање за трговија со луѓе заради земање на органи, при тоа обрнувајќи внимание да не се злоупотребува ранливоста на „дарителот“ и да се осигури дека со „дарителот“ се постапува како со жртва на трговија со луѓе. **ГРЕТА ги поттикнува националните власти да ја потпишат и ратификуваат Конвенцијата против тргувањето со човечки органи на Советот на Европа.**

83. Во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ ТЛ заради земање на органи е криминализирана согласно член 418-а (трговија со луѓе) и 418-г (трговија со деца) од КЗ. Со член 10 од Законот за земање и пресадување на делови од човечкото тело се забранува трговија со човечки органи, како и рекламирањето на понудите за продажба или купување на делови од телото. Македонското Здружение за пресадување на органи и ткива ја поддржа Истанбулската декларација за забрана на трговијата со луѓе и туризмот заради пресадување донесена во 2008 година, и се обврза да ги вгради начелата од оваа Декларација во своите активности поврзани со пресадување.

84. Според националните власти, постапките за дарување и примање на органи, ткива и клетки се уредени со Владици уредби.³⁸ Министерството за здравство, Националниот координатор за пресадување на делови од човечкото тело и Националниот координатор за хематопоезни матични клетки се надлежни за надзор врз постапките за пресадување и врз здравствената грижа и закрепнување на дарителите и примателите. Министерството за здравство ја води, следи и управува листата на чекање за пресадување на делови од човечкото тело.

85. ГРЕТА беше известена дека немало случаи на ТЛ заради земање на органи.

86. ГРЕТА смета дека здравствените работници вклучени во пресадувањето на органи и другите меродавни професионалци треба да се сензитивизираат за ТЛ заради земање на органи преку обуки и давање на насоки.

ѓ. Мерки за одвркање на побарувачката (член 6)

87. Во својот прв оценски извештај, ГРЕТА ги повика националните власти да ги продолжат своите напори за одвркање на побарувачката од услуги што ги даваат тргуваните лица, за сите облици на експлоатација, во партнерство со приватниот сектор и граѓанското општество.

88. Националните власти посочија поголем број на активности за подигање на свеста (како што е одржување на работилници, медиумски кампањи, натпревари, предавања и конференции) коишто биле спроведени во намера да се информира јавноста за сите аспекти на појавата на трговија со луѓе, вклучително и со намера да се одврати побарувачката од услуги на тргуваните лица.³⁹

89. Треба да се посочи истражувачкиот извештај објавен од НВО „Отворена порта / Ла страда“ за работните услови во чевларската индустрија во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и во пет други европски земји со евтина работна сила.⁴⁰ Извештајот ја подига свеста за заемната поврзаност на глобалната трговија со обуки и земјите со евтина работна сила и ја нагласува потребата од социјална одговорност и заштита на човековите права на работниците во синџирот на снабдување.

³⁷ В. Заедничка студија на Советот на Европа и Обединетите Нации, Тргување со органи, ткива и клетки и тргување со луѓе заради земање на органи, 2009, особено страниците 55-56; ОБСЕ, Тргување со луѓе заради земање на органи во регионот на ОБСЕ: анализа и наоди, Наменски документ бр. 6 (2013).

³⁸ Службен весник бр. 47/2011, 136/2011, 91/2013 и бр. 168 од 3 декември 2013 година. За повеќе детали, в. одговор на прашањето 21 а. и б. од Прашалникот на ГРЕТА за 2. круг на оценка.

³⁹ За повеќе детали, в. одговори на прашањата 8 и 22 од Прашалникот на ГРЕТА за 2. круг на оценка и Извештајот доставен од националните власти за преземените мерки заради усогласување со Препораката СР(2014)13 за спроведувањето на Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Комитетот на договорните страни.

⁴⁰ Достапно на: <http://www.lastrada.org.mk/mainarchive/labour-on-a-shoestring.pdf>

90. Понатаму, националните власти го посочија и проектот „Спечување на ТЛ во синцирот на снабдување преку Владици практики и мерки“, осмислен од страна на Канцеларијата на Специјалниот претставник и Координаторот за борба против ТЛ на ОБСЕ, којшто на државите учеснички во ОБСЕ ќе им обезбеди алатки и модел-насоки.

91. Националниот акциски план 2017-2020 предвидува организирање на јавни кампањи за криминализација на користењето на услугите од жртвите на ТЛ како и мерки за подигање на свеста наменети за приватниот сектор и стопанските комори со цел да се намали ТЛ заради трудова експлоатација.

92. ГРЕТА смета дека националните власти треба да ги продолжат своите напори за одвраќање на побарувачката од услугите на тргуваните лица, по пат на усвојување на законодавни, административни, образовни, социјални и културни мерки за одвраќање на побарувачката којашто поттикнува каков било облик на експлоатација којашто води кон трговија со луѓе, во партнерство со граѓанското општество, синдикатите и приватниот сектор.

е. Гранични мерки (член 7)

93. Во својот прв оценски извештај ГРЕТА сметаше дека националните власти треба да вложат дополнителни напори за откривање на случаите на ТЛ во контекст на гранична контрола и да воведат список на проверки за идентификување на потенцијални ризици поврзани со ТЛ за употреба во системот за барање виза.

94. Во 2016 година Националната комисија, во соработка со ИОМ и со поддршка од Фондот за мигранти и бегалци и Развојната банка на Советот на Европа, изработила Показатели за идентификација на жртвите на трговија со луѓе во мешаните миграциски текови. Документот треба да им послужи како алатка за идентификација на професионалците кои доаѓаат во допир со можните жртви на ТЛ. Почетната проверка на граничниот премин ја врши овластено службено лице или претставник на граѓанското општество или на меѓународна организација.

95. Со цел подобро да се идентификуваат лицата ранливи на ТЛ меѓу барателите на виза, Министерството за надворешни работи и Министерството за внатрешни работи изработиле прашалник што треба да го користи персоналот во дипломатските и конзуларните претставништва, како и на граничните премини кога ги интервјуираат барателите на виза.

96. Националните власти ја препознаа потребата од подигање на свеста на персоналот вработен во комерцијалните превозници за да ги откриваат и пријавуваат случаите на ТЛ. **ГРЕТА смета дека националните власти треба да го вклучат таквиот персонал во Меѓуресорсниот план за обука.**

97. Иако ја поздравува изработката на Показателите за идентификација на жртвите на трговија со луѓе во мешаните миграциски текови, **ГРЕТА смета дека националните власти треба да продолжат со своите напори за откривање на потенцијалните жртви на граничните премини и да им обезбедат на меродавните службени лица обука со која ќе се оспособат за рано откривање и упатување на можните жртви на ТЛ меѓу ранливите групи, како што се мигранти и баратели на азил, вклучително и непридружувани и разделени деца.**

2. Мерки за заштита и унапредување на правата на жртвите, со гаранција на родовата еднаквост

а. Идентификација на жртвите на ТЛ (член 10)

98. Во својот прв оценски извештај ГРЕТА побара од националните власти да преземат дополнителни чекори за да се осигури жртвите на трговија со луѓе да бидат правилно

идентификувани и да може да ползуваат од мерките за помош и заштита што им се загарантирани со Конвенцијата. ГРЕТА ја нагласи потребата од примена на проактивен приод во идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација и од свртување поголемо внимание на идентификацијата на жртвите меѓу нерегуларните мигранти и баратели на азил.

99. СОПи за постапување со жртвите на ТЛ,⁴¹ усвоени во 2008 година и ревидирани 2010 година и 2012 година, ги пропишуваат улогите и задолженијата на различните актери за време на процесот на идентификација. Идентификацијата започнува од моментот на добивање информации за, или при остварување на првиот контакт со, можната жртва. Ова може да се одвива на најразлични начини: преку активности на полицијата, Центрите за социјална работа, трудовите инспектори, обвинители, здравствените установи, училишта, амбасади, НВОи, или пак кога претпоставените жртви самите ќе ги контактираат властите или НВОи. Идентификацијата се врши преку интервју што го водат претставници на Полициската единица за сузбивање на ТЛ и криумчарење мигранти и/или на Канцеларијата на НМУ, за којашто работи мрежа на обучени социјални работници ширум земјата.⁴² Претставниците на НВОи со кои се остварија средби за време на втората оценска посета ја изразија својата загриженост што СОПи не се ревидирани од 2012 година.⁴³ **ГРЕТА ги повикува националните власти да се осигури СОПи за постапување со жртвите на ТЛ да се ревидираат редовно со цел постојано да бидат во чекор со новите трендови на ТЛ.**

100. Во својот прв оценски извештај ГРЕТА забележа дека е доста ветувачка работата на шесте мобилни тимови кои проактивно ги откриваат жртвите на ТЛ и нудат услуги за реинтеграција.⁴⁴ По завршувањето на пилот проектот со кој беа основани овие мобилни тимови, а земајќи ја предвид нивната ефективна изведба, Националната комисија, во соработка со Министерството за труд и социјална политика, повела постапка за основање на мобилни тимови што ќе останат одржливи и интегрирани во системот. Во септември 2017 година бил одржан работен состанок со претставниците на Министерството за труд и социјална политика, членовите на Секретаријатот на Националната комисија, НВОи и членовите на мобилните тимови, каде што се разговарало за функциите и одговорностите на тимот.

101. Што се однесува до мерките за идентификација на жртвите на трговија со луѓе меѓу бегалците и мигрантите што влегуваат во „Поранешна Југословенска Република Македонија“, веќе беше посочено усвојувањето на Показателите за идентификација на жртвите на ТЛ во мешаните миграциски текови, кои биле изработени во 2016 година (в. пасус 93).

102. ГРЕТА загрижено забележува дека, и покрај гореспоменатите СОПи и значајните напори во смисла на обучување и подигање на свеста, бројката на формално идентификуваните жртви на ТЛ опаднала во изминатите години. Повеќе извештаи од претставници на државни органи, НВОи и меѓународни организации го делат мислењето дека, со оглед на изменетата состојба со миграцијата, Владата ги намалила финансиските и човечките ресурси наменети за идентификација на жртвите на трговија со луѓе, особено на Канцеларијата на НМУ и на Полициската единица за сузбивање на ТЛ и криумчарење мигранти.

103. Како што беше забележано во пасусите 12 и 13, се смета дека бројот на потенцијалните жртви на ТЛ е значително повисок од бројот на формално идентификуваните жртви. Властите појаснија дека потенцијалната жртва на трговија со луѓе е лице во однос на кое, врз основа на неговата ранлива положба и околности, постојат показатели кои укажуваат дека лицето е или би можело да стане жртва на трговија со луѓе, но идентификацијата не е целосна или пак не се случила експлоатација на тоа лице. За време на мешаната миграција што се случила во 2015-2016 година биле идентификувани стотици потенцијални жртви на трговија со луѓе и на истите им била понудена помош и заштита, но тие тоа го одбиле, бидејќи нивната единствена

⁴¹ Достапно на: http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/operativni_eng.pdf и <http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/operativni.pdf>

⁴² В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 133 и 134.

⁴³ Отворена порта / Ла страда, Следење и оценување на законите и политиките за борба против трговија со луѓе и нивното спроведување во „Поранешна Југословенска Република Македонија“, 2016 година, с. 53.

⁴⁴ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 137.

цел била да ја напуштат земјата што е можно побрзо и да продолжат кон своето конечно одредиште, што најчесто била Германија. Властите нагласија дека подеднакво се постапувало и со идентификуваните и со потенцијалните жртви на трговија со луѓе, но, дека помошта и заштитата не може да му се дадат на лицето без негова согласност. На непридружуваните деца им бил доделуван социјален работник како старател, и истите се згрижувале во посебен објект. Покрај мешаните миграциски текови што се случиле 2015-2016 година, не постоеле други случаи на идентификувани потенцијални жртви на трговија со луѓе во текот на извештајниот период.

104. Иако е ниска бројката на идентификуваните случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, НВОи ја изразија својата загриженост околу показателите на можните случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација во различни сектори (особено во земјоделството, текстилната индустрија, естрадата и прехранбената индустрија). Службените лица, но и претставниците на граѓанското општество и меѓународните организации со кои се остварија средби за време на втората оценска посета на ГРЕТА, ја констатираа потребата од зајакнување на капацитетите на персоналот на Државниот инспекторат за труд за да може проактивно да ја открива ТЛ заради трудова експлоатација. ГРЕТА забележува дека СОПи за постапување со жртви на ТЛ не ги вклучуваат трудовите инспектори.

105. Иако ги препознава напорите за усвојување на нови инструменти за идентификација на жртвите на трговија со луѓе, **ГРЕТА бара од националните власти да преземат дополнителни чекори со цел да се осигури сите жртви на трговија со луѓе да бидат идентификувани како такви и да може да ползуваат од мерките за помош и заштита загарантирани со Конвенцијата, особено:**

- **да се промовира меѓуресорен приод во идентификацијата на жртвите, по пат на формализирање на улогата и придонесот од специјализираните НВОи;**
- **да се обезбедат потребните човечки и финансиски ресурси со кои ќе им се овозможи на полициските службеници, социјалните работници, НВОи и другите меродавни актери да применат повеќе проактивен приод и да го зголемат својот досег во идентификувањето на жртвите на трговија со луѓе;**
- **да се зголемат напорите за проактивно идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација по пат на зајакнување на улогата и обучување на трудовите инспектори, и обезбедување на алатки и ресурси за Државниот инспекторат за труд што му се потребни за ефективно да ја спречува и сузбива ТЛ;**
- **да се обрне поголемо внимание на откривање на потенцијалните жртви на трговија со луѓе меѓу мигрантите и барателите на азил и да се обезбеди пристап до толкување со цел да се олесни процесот.**

6. Мерки за помош (член 12)

106. Во својот прв оценски извештај ГРЕТА го поздравил отворањето на Канцеларијата на НМУ и Државниот центар (Засолниште) за жртви на ТЛ. Сепак, ГРЕТА побара од националните власти да ги зајакнат напорите за давање помош на жртвите на трговија со луѓе, особено по пат на обезбедување на достаточни средства и олеснување на реинтеграцијата на жртвите на ТЛ. Понатаму, ГРЕТА побара од националните власти да обезбедат соодветно сместување за децата и мажите жртви на трговија со луѓе и да се осигури претпоставените жртви странци да се сместат во Државното засолниште веднаш штом ќе се открие основана причина за да се верува дека се жртви на трговија со луѓе.

107. Помошта и заштитата на жртвите на ТЛ ја обезбедува Министерството за труд и социјална политика и неговата Канцеларија на НМУ, во соработка со Центрите за социјална работа⁴⁵ и

⁴⁵ Вкупно, постојат 30 Центри за социјална работа во „Поранешна Југословенска Република Македонија“; в. Национален извештај на ИОМ, Поддршка на земјите од Западен Балкан за делотворно справување со предизвиците наметнати од миграцијата на непридружувани малолетници, 2015 година, с. 29.

НВОи. Законот за социјална заштита го гарантира правото на жртвите на ТЛ да добијат помош и заштита во Центарот за жртви на ТЛ.⁴⁶

108. Според НВОи со кои се остварија средби за време на посетата, во текот на извештајниот период значително се намалило државното финансирање на мерките за помош на жртвите на трговија со луѓе, поради зголеменото оптоварување на државните ресурси од приливот на бегалци и мигранти во земјата. Претходното, и онака веќе ограничено државно финансирање на Државното засолниште било сведено на нула во 2015 година и 2016 година. Освен тоа, во 2015 година и 2016 година не ни биле доделени годишните државни грантови во износ од приближно 5.000 евра за најмногу 5 НВОи специјализирани за работа на полето на ТЛ. И Националниот координатор и Националниот известувач ја препознаа итната потреба од одржливо државно финансирање на работата на НВОи за сузбивање на трговијата со луѓе, а особено во однос на Државното засолниште за жртви на трговија со луѓе. Националниот координатор посочи дека во февруари 2017 година до Владата било доставено барање за доделување на државни грантови, при што била нагласена важноста од давање грантови на организации коишто пружаат помош, поддршка, реинтеграција и подигање на јавната свест на полето на трговија со луѓе.

109. Делегацијата на ГРЕТА го посети Државното засолниште за жртви на ТЛ (коешто беше посетено и претходно, при првата посета на ГРЕТА).⁴⁷ Според податоците што ги обезбеди „Отворена порта / Ла страда“, 15 жртви биле сместени во Засолништето во 2013-2016 година.⁴⁸ Сите биле жени, повеќето државјанки на „Поранешна Југословенска Република Македонија“, и мнозинството помлади од 18 години. За време на втората оценска посета на ГРЕТА во Засолништето не беше сместена ниту една жртва. Поради кратења на буџетот, НВОи „Отворена порта / Ла страда“ и „За среќно детство“, коишто давале помош на жртвите во Засолништето врз основа на Меморандум за соработка потпишан со Владата, морале самите да се снајдат за пари за да ја покријат грижата за жртвите. За време на посетата на ГРЕТА не беше извесно дали во 2017 година ќе се обезбедат државни средства за Засолништето. Во 2017 година, Министерството за труд и социјална политика обезбедило 295.836 денари (околу 4.800 евра) од буџетот за функционирањето на Државното засолниште на жртви на ТЛ.

110. Понатаму, како што беше забележано во пасус 78, ГРЕТА ја посети и Сигурната куќа за ранливите категории на мигранти и баратели на азил, што ја раководи меѓународната НВО „Језуитска служба за бегалци“ (ЈРС). За време на посетата на ГРЕТА 14 лица престојувале во Сигурната куќа, вклучително и три семејства и две непридружувани момчиња (од Авганистан и Пакистан). ГРЕТА беше известена дека од отворањето на Сигурната куќа пет претпоставени жртви на ТЛ биле сместени таму. Сигурната куќа нуди многу добри материјални услови, при што семејствата, жените и мажите самци, и децата се сместуваат во посебни спални соби. Во Сигурната куќа работат социјални работници, старатели на непридружуваните деца, психолози, наставници и преведувачи за арапски и фарси. Делегацијата беше известена дека персоналот поминал обука за ТЛ.

111. Делегацијата на ГРЕТА исто така го посети и Прифатниот центар за странци во Скопје, каде што се задржуваат најразлични категории на лица чијшто престој во земјата не е регулиран, вклучително и жртвите на трговија со луѓе, сè дури не им се издаде дозвола за престој.⁴⁹ Центарот, кој беше посетен од страна на ГРЕТА и при првата оценска посета,⁵⁰ беше во релативно лоша материјална состојба, иако бил делумно реновиран во 2016 година. ГРЕТА беше известена дека овој Центар ќе се затвори, и дека веќе била избрана локацијата за изградба на нов Центар. За време на посетата на ГРЕТА пет мигранти беа задржани во Центарот дури да им се востанови идентитетот.

⁴⁶ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 147 и 148.

⁴⁷ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 148-151.

⁴⁸ Според статистиките обезбедени од Отворена порта / Ла страда, 8 жени жртви биле сместени во Засолништето во 2013 година: 6 државјанки на земјата и 2 Србинки. Во 2014 година, 5 жени жртви престојувале во Засолништето: 4 државјанки на земјата и 1 20-годишна Романка. Во 2015 и 2016 година, 2 16-годишни жени жртви биле сместени во Засолништето.

⁴⁹ Според бројките обезбедени од службените лица во Центарот за странци за време на посетата на ГРЕТА, 19 странци биле сместени во јануари и февруари 2017 година, вклучително и 2 жени. Во 2016 година, бројот на странците сместени во Центарот изнесувал 389, од кои 49 жени. Во 2015 година, бројот на странците изнесувал 1.346, од кои 249 жени. Најголемиот дел од сместените странци доаѓале од Сирија, Авганистан и Ирак.

⁵⁰ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 155.

112. НВОи посочија дека лицата коишто ќе се признаат за жртви на трговија со луѓе не добиваат никакво формално известување за тоа, што понекогаш им отежува да го поткрепат своето право за бесплатна здравствена или правна помош.

113. Жртвите на трговија со луѓе се вклучени меѓу категориите лица кои имаат право на здравствена заштита, доколку не може да добијат здравствено осигурување под друг основ.⁵¹

114. По првата оценка на ГРЕТА била усвоена и Програмата за помош и поддршка на реинтеграцијата на жртвите на ТЛ. За жртвите на ТЛ се изработуваат Индивидуални планови за реинтеграција, а Центрите за социјална работа се задолжени да го следат нивното спроведување, во партнерство со други институции на локално ниво, како што е Агенцијата за вработување, единиците на локалната самоуправа и НВОи. Националните власти особено ја посочија поддршката за реинтеграција што ја пружа НВО „Отворена порта / Ла страда“ (како што е психосоцијално советување, здравствена грижа, образовни програми и стандардни пакети со облека, храна и хигиенски производи).⁵² Министерството за труд и социјална политика организирано обуки за спроведување на програмата за реинтеграција во општините Кочани, Пробиштип, Куманово и Дебар за 60 претставници на Центрите за социјална работа, полицијата, здравствените установи, единиците на локалната самоуправа и образовните установи. Два проекти за реинтеграција на жртвите, во кои биле вклучени и Министерството за труд и социјална политика и НВОи „Отворена порта / Ла страда“ и „Еднаков пристап“, биле финансиски поддржани од Фондацијата „Крал Бодуен“ од Белгија и ГИЗ.⁵³ Според сознанието на ГРЕТА, овие проекти веќе завршиле.

115. ГРЕТА бара од националните власти да преземат чекори за подобрување на помошта за жртвите на трговија со луѓе, особено:

- **да се осигурат достаточни финансиски и човечки ресурси за помош на претпоставените и формално идентификуваните жртви на трговија со луѓе, вклучително и по пат на давање мандат на специјализираните НВОи да пружаат помош;**
- **да обезбедат соодветни мерки за помош, вклучително и сместување, за претпоставените и формално идентификуваните мажи жртви на ТЛ;**
- **да ја зајакнат поддршката за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во општеството, по пат на нудење стручна обука, помош во наоѓање работа и доделување достаточни ресурси на службите коишто им помагаат на жртвите во нивната интеграција;**
- **да се осигури претпоставените жртви странци да се сместат во Државното засолниште за жртви на ТЛ веднаш штом ќе се открие основана причина за да се верува дека се жртви на трговија со луѓе.**

в. Идентификација и помош на деца жртви на ТЛ (членови 10 и 12)

116. Кога ќе се открие дете како претпоставена жртва на трговија со луѓе, треба да се контактира Центарот за социјална работа со цел на детето да му се осигури заштита на неговите права и безбедност, како и да му се додели старател.⁵⁴ Законот за странци и Законот за азил и привремена заштита се суштинските закони со кои се уредува положбата на непридружувани деца. Согласно член 112 од Законот за странци, Министерството за внатрешни работи, откако ќе идентификува непридружувано дете, веднаш ја известува дипломатската или конзуларна

⁵¹ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 153.

⁵² За понатамошни детали, в. Извештај доставен од националните власти за преземените мерки заради усогласување со Препораката СР(2014)13 за спроведувањето на Конвенцијата на Комитетот на договорните страни.

⁵³ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 36 и 137.

⁵⁴ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 139.

мисија на земјата чијшто државјанин е детето со цел да се идентификуваат членовите на неговото потесно семејство, а се известуваат и надлежните органи со цел да му доделат законски старател. Центрите за социјална работа го назначуваат законскиот старател, кој го застапува непридружуваното дете и се заложува за неговите најдобри интереси. Доколку непридружуваното дете не може веднаш да се предаде на надлежните органи од неговата земја на државјанство, детето се сместува во посебно Одделение за деца при Прифатниот центар за странци (в. пасус 110). За време на неговиот престој во Прифатниот центар за странци непридружуваното дете има право на правна, социјална, здравствена и психолошка помош, како и на образование. Со членовите 80, 81 и 82 од Законот за странци се уредува привремената дозвола за престој што им се дава на непридружуваните деца од хуманитарни причини. Согласно член 23 став 1 од Законот за азил и привремена заштита не постои изречна временска рамка за назначување на старателот, сепак, за одредување на времето се користи изразот „што е можно побрзо“. Согласно член 23 став 4 од Законот за азил и привремена заштита Министерството за внатрешни работи е должно да ги преземе сите потребни мерки за да им влезе во трага на членовите на семејството на непридружуваното дете.

117. Во своите коментари по извештајот на ГРЕТА, националните власти посочија дека Министерството за труд и социјална политика, преку надлежните Центри за социјална работа, води евиденција за состојбата на евидентираниите деца на улица и во однос на нив се преземаат мерки. Во случаите кога Центарот за социјална работа ќе утврди дека родителот го врбувал детето да питачи, или го користи за питачење, Центарот издава опомена, а може и да донесе решение за воспоставување на постојан надзор врз извршувањето на родителските права и обврски. Доколку родителот не постапи согласно насоките дадени од Центарот за социјална работа, детето му се одзема на родителот, Центарот поведува постапка за одземање на родителските права пред надлежниот суд и поднесува кривична пријава против родителот.

118. Децата жртви на трговија со луѓе се сместуваат во Државното засолниште за жртвите на ТЛ пред да им се вратат на своите семејства или да се сместат во хранителско семејство. Странските деца жртви може да се сместат во Сигурната куќа за ранливи категории на мигранти и баратели на азил (в. пасус 78). Во 2016 година Министерството за труд и социјална политика спровело специјализирана обука за хранителите со цел да им се зајакнат капацитетите за давање помош на деца жртви на ТЛ. Обуката, поддржана од ГИЗ, била спроведена во соработка со Заводот за социјални дејности и НВО „За среќно детство“.

119. Понатаму, во 2014 година Владата усвоила Програма за поддршка на реинтеграцијата на децата жртви на трговија со луѓе. Програмата има за цел да овозможи сеопфатна примена на законските инструменти, при тоа обезбедувајќи систематска поддршка и помош од меродавните институции, олеснувајќи го пристапот до услугите, одржувајќи ја реинтеграцијата и спречувајќи го повторното тргување со овие луѓе. Програмата се спроведува преку Министерството за труд и социјална политика и персоналот од Центрите за социјална работа, во соработка со НВОи. Таа ја дава основата за изработка на Индивидуалните планови за реинтеграција на децата жртви на ТЛ, каде што се дефинираат мерките, како во однос на жртвата така и во однос на членовите на нејзиното семејство. Индивидуалниот план за реинтеграција, којшто ги зема предвид физичките, психолошките, психијатриските, правните и социјалните потреби на детето, го изработува тим од стручни лица од Центрите за социјална работа како и надлежните професионалци од Засолништето за жртви на ТЛ и Прифатниот центар за странци. Индивидуалните планови за реинтеграција имаат времетраење од најмалку една година. Според СОПи за постапување со жртви на ТЛ, тим од стручни лица од Центарот за социјална работа прави процена на ризикот согласно Образецот за процена на семејството, што е предвидено со Програмата за помош и поддршка на реинтеграцијата и ресоцијализацијата на децата жртви на трговија со луѓе. Процената на семејството се врши со цел да се одреди подобноста на семејството и неговиот капацитет да учествува во реинтеграцијата и ресоцијализацијата. Следењето на спроведувањето на програмата за реинтеграција на детето трае најмалку една година, но може да се продолжи доколку тимот од стручни лица од Центарот за социјална работа смета дека тоа е неопходно.

120. Согласно член 112 од Законот за странци непридружуваните деца коишто не може да се предадат на надлежните органи на нивните земји на потекло треба да се сместат во

Прифатниот центар за странци посочен во пасус 110. Според службените лица, во текот на извештајниот период во Прифатниот центар за странци што го посети ГРЕТА не биле сместени непридружувани деца. Сепак, ГРЕТА беше известена од страна на претставниците на НВОи и меѓународните организации со кои се остварија средби дека непридружувани деца биле сместувани во овие Центри во изминатите години.⁵⁵ Како што беше нагласено во првиот оценски извештај на ГРЕТА, Прифатниот центар во суштина преставува притворска установа, а не средина соодветна за жртвите на трговија со луѓе.⁵⁶ ГРЕТА потсетува на пасусот 155 од Појаснителниот меморандум кон Конвенцијата и член 37 (б) од Конвенцијата за правата на детето на ОН, според кои секое притворање на децата ќе се користи само како последно средство, и тоа за најкраток можен временски период.⁵⁷ ГРЕТА нагласува дека, согласно член 12.7 од Конвенцијата, сместувањето на децата кои се претпоставени жртви на трговија со луѓе треба да соодветствува на нивните специфични потреби.

121. Доколку не е позната возраста на жртвата, но постојат причини да се верува дека сè уште не наполнила 18 години, тогаш се поаѓа од претпоставката дека жртвата е дете и дека треба да ползува од соодветните мерки за помош дури не се утврди возраста. Но, се чини дека не постои стандардизирана процедура за процена на возраста. Според националните власти возраста се проценува за време на интервјуто, при што се обрнува внимание не само на физичките показатели, туку и психолошката созреаност на лицето. Обучени стручни лица од Министерството за труд и социјална политика (психолози и социјални работници), заедно со полициските службеници на Единицата за сузбивање на ТЛ и криумчарење мигранти, го интервјуираат засегнатото лице со цел да се добијат основни податоци за неговата земја на потекло, датумот и местото на раѓање, родителите, роднините, историјата на образование и возрастната разлика со браќата и сестрите. Информации за лицето се бараат и од земјите низ кои лицето наводно поминало пред да пристигне во „Поранешна Југословенска Република Македонија“, со оглед на можноста претходно да поседувало важечки документ за идентификација. Лекарски преглед е предвиден само во исклучителни случаи.

122. Иако го поздравува донесувањето на Програмата за поддршка на реинтеграцијата на децата жртви на трговија со луѓе, **ГРЕТА бара од националните власти да преземат дополнителни чекори за подобрување на идентификацијата и помошта за децата жртви на трговија со луѓе, особено:**

- **да се осигури меродавните актери да заземат проактивен приод и да го зголемат својот досег во идентификувањето на децата жртви на ТЛ, обрнувајќи особено внимание на децата на улица, децата Роми и непридружуваниите деца;**
- **да обезбедат дополнителна обука на засегнатите страни (полициски службеници, социјални работници, здравствени работници и образовен кадар) како и насоки за идентификација на децата жртви на ТЛ;**
- **да обезбедат поддршка и услуги што ќе бидат приспособени на потребите на децата жртви на трговија со луѓе, вклучително и соодветно сместување, пристап до образование и стручна обука;**
- **во согласност со најдобрите интереси на децата и Акцискиот план за заштита на деца бегалци и мигранти (2017-2019) на Советот на Европа,⁵⁸ да изнајдат алтернативи за притворањето на непридружуваниите деца;**

⁵⁵ Согласно извештајот на Владата на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ од посетата на Европскиот комитет за спречување на тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување (КСТ) од 7 до 17 октомври 2014 година, за време на посетата на КСТ во установа биле сместени 265 странски државјани (245 мажи и 20 жени), вклучително и 29 деца, од кои 13 биле непридружувани.

⁵⁶ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 155.

⁵⁷ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>. В. и Стратегија за правата на детето 2016-2021 на Советот на Европа и Насоките за алтернативно згрижување на децата на ОН.

⁵⁸ Усвоено на [127. седница на Комитетот на министри](#) во Никозија, Кипар, на 19 мај 2017 година.

- **да се осигури долгорочно следење на реинтеграцијата на децата жртви на трговија со луѓе;**
- **да се осигури спроведување на соодветна процена на ризикот пред враќање на децата на нивните родители, земајќи ги предвид најдобрите интереси на детето.**

г. Заштита на приватниот живот (член 11)

123. Националните власти го посочија Законот за полиција со кој полициските службеници се обврзуваат да ја зачуваат доверливоста на податоците и информациите до кои доаѓаат за време на или за потребите на вршењето на полициските задачи, а коишто се лични или класифицирани. Обврската за чување на доверливоста на податоците и информациите важи и после прекилот на работниот однос од страна на Министерството за внатрешни работи. Дури повеќе, службените лица надлежни за случаите со ТЛ се обврзани да ги чуваат и штитат меродавните документи согласно КЗ и Законот за класифицирани информации.

124. ГРЕТА беше известена дека Министерството за труд и социјална политика води евиденција за жртвите на ТЛ, додека пак Министерството за внатрешни работи води евиденција за сторителите на кривични дела. Освен тоа, Дирекцијата за заштита на личните податоците врши надзор врз обработката на личните податоците и нивната заштита.

125. СОПи за постапување со жртвите на ТЛ содржат и образец за изјава од толкувачи со која се обврзуваат да постапуваат доверливо со сите информации и податоци добиени за време на интервјуто со жртвите на трговија со луѓе, и после завршувањето на интервјуто така добиените информации да не ги злоупотребуваат, коментираат или поинаку да не ги обзnanуваат.

д. Период на одлучување (член 13)

126. Во својот прв оценски извештај, ГРЕТА ја поздрави одредбата од Законот за странци за продолжување на периодот на закрепнување и размислување (којшто во националното законодавство се ословува како „период на одлучување“) над минималните 30 дена предвидени со Конвенцијата, како и примената на овој период како на домашните така и на странските жртви на ТЛ. Сепак, ГРЕТА побара од националните власти да се осигури овој период да не се условува со соработката на жртвата со полициските органи и да не се прекинува траењето на овој период по основ на обновување на контактите на жртвата со осомничените трговци со луѓе без при тоа да се земе предвид личната состојба на лицето.

127. Не се направени измени на законските одредби во однос на периодот на одлучување. За потсетување, во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ периодот на одлучување се уредува со член 81 од Законот за странци, согласно кој: „на странец за кого постојат основи на сомнение дека е жртва на кривично дело ‘Трговија со луѓе’ му се овозможува период на одлучување во траење до два месеца со цел за укажување заштита и помош во закрепнувањето и избегнување на влијанието на сторителите на кривичното дело ‘Трговија со луѓе’“. За време на периодот на одлучување, странецот жртва на ТЛ мора да се согласи да соработува со надлежните органи на власта во откривањето на сторителите на кривичното дело, или да се врати во својата земја на потекло или на законски престој. Во случај на деца, земајќи ги предвид нивните најдобри интереси, периодот може да се продолжи. За време на периодот на одлучување, странецот не смее да се протера од земјата. Периодот на одлучување може да се прекине доколку странецот жртва на трговија со луѓе доброволно, активно или на сопствена иницијатива ги обнови контактите со осомничените трговци со луѓе, или, пак од причини на јавен ред и национална безбедност.⁵⁹

128. Како што е наведено во СОПи за постапување со жртвите на ТЛ, и на странските и на домашните жртви им се нуди период на одлучување.⁶⁰ Согласно статистиката што ја обезбедија

⁵⁹ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 158 и 159.

⁶⁰ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 160.

националните власти, на 21 жена жртва на трговија со луѓе ѝ бил доделен периодот на одлучување по првата оценка на ГРЕТА (во 2013 година: на 6 жени и 5 девојчиња; во 2014 година: на 1 жена и 1 девојче; во 2015 година: на 1 жена и 2 девојчиња; во 2016 година: на 2 жени и 3 девојчиња). Повеќето од жртвите потекнувале од Србија, Албанија и Романија.

129. Според националните власти, во новиот Закон за странци ќе се вградат препораките од ГРЕТА. **ГРЕТА бара од националните власти да го ревидираат законодавството со цел да се осигури периодот на одлучување загарантиран со член 13 од Конвенцијата конкретно да се дефинира во законот, и на сите можни жртви на трговија со луѓе да им се понуди периодот на одлучување како и мерки за заштита и помош предвидени со член 12 став 1 и 2 од Конвенцијата за време на овој период. Властите кои вршат идентификација треба да добијат јасни упатства со кои ќе се нагласи потребата од тоа да се понуди периодот на одлучување како што е загарантирано со Конвенцијата, т.е. да не се условува со соработката на жртвата, и овој период да им се понуди на жртвите пред да дадат формални изјави пред истражителите; понатаму, треба да се прецизира процедурата за доделување на периодот на одлучување.**

ѓ. Дозвола за престој (член 14)

130. Во својот прв оценски извештај, ГРЕТА побара од националните власти да се осигури жртвите на ТЛ систематски да се информираат за правото да им се даде дозвола за престој со право на обновување и истото да може целосно да го исползуваат. Освен тоа, ГРЕТА ги повика националните власти да ја разгледаат можноста за доделување на дозволи за престој на жртвите кои не соработуваат со надлежните органи на власта.

131. Како што беше појаснето во првиот извештај на ГРЕТА, согласно член 82 од Законот за странци по истекот на периодот на одлучување странецот жртва на ТЛ може да добие привремена дозвола за престој под следниве услови: неговиот престој во земјата е неопходен за да се спроведе судската постапка, покажува јасна намера да соработува со надлежните органи на власта во откривањето на кривичните дела, и ги има прекинатите контактите со осомничените трговци со луѓе. Дозволата се издава на период од најмногу шест месеци, што може да се продолжи доколку и понатаму важат условите наведени претходно. Привремената дозвола за престој може да се повлече доколку странецот жртва доброволно, активно и по сопствена иницијатива ги обнови контактите со трговците со луѓе, од причини за јавен ред и национална безбедност, доколку жртвата повеќе не соработува со надлежните органи на власта, или доколку надлежните органи на власта одлучат да ја прекинат постапката.⁶¹

132. Според државната статистика, на пет жртви на трговија со луѓе им била дадена дозвола за престој во текот на извештајниот период (во 2013 година: на 3 жртви; во 2014 година: на 2 жртви). Во 2017 година, на една Нигеријка ѝ била доделена супсидијарна заштита, но таа набрзо ја напуштила „Поранешна Југословенска Република Македонија“ (в. пасус 67).

133. Според националните власти во новиот Закон за странци ќе се вградат препораките од ГРЕТА. ГРЕТА потсетува дека со член 14 од Конвенцијата им се дозволува на договорните страни да изберат помеѓу доделување на дозвола за престој заради соработување со властите или заради потребите на жртвата, или пак да овозможат дозволи да се доделуваат по обата основи. Постојат ситуации кога жртвата можеби се плаши да соработува во истрагата поради закани од трговците со луѓе. Со доделување на дозволата за престој на жртвата по основ на нејзина лична состојба се овозможува да се земат предвид низа ситуации, како што се безбедноста, здравствената состојба и семејната состојба на жртвите, и сето тоа се одмерува со периодот заснован на човекови права во сузбивањето на ТЛ. **ГРЕТА повторно ги повикува националните власти да ја разгледаат можноста за доделување на привремена дозвола за престој на жртвите на ТЛ по основ на нивна лична состојба, покрај дозволата за престој што се издава по основ на соработката на жртвата во истрагата или во кривичната постапка.**

⁶¹ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 165-167.

134. Понатаму, ГРЕТА смета дека националните власти треба да осигурат странците жртви на трговија со луѓе да бидат правилно информирани за своето право да добијат дозвола за престој со право на обновување, не задирајќи во правото да бараат и добијат азил.⁶²

е. Обесштетување и правни лекови (член 15)

135. Во својот прв оценски извештај ГРЕТА побара од националните власти да донесат мерки со кои ќе им се овозможи на жртвите на трговија со луѓе да го уживаат своето право на обесштетување, особено преку востановување на Државна програма за обесштетување достапна за жртвите на ТЛ.

136. Не се направени измени на законските одредби во однос обесштетувањето од првиот оценски извештај. Жртвите на ТЛ може да поднесат барање за обесштетување на материјалната и нематеријалната штета во која било фаза од кривичната постапка. Судот исто така може да ја упати жртвата да поведе граѓанска постапка за остварување на своето право на обесштетување, но, граѓанската постапка наводно ретко се ползува бидејќи е скапа и за неа е неопходно присуство на сторителот во судницата. Согласно Законот за кривична постапка жртвата на кривично дело за кое е пропишана казна затвор од најмалку четири години има право на обесштетување од Државниот фонд под услови и на начин пропишан со посебен закон, доколку обесштетувањето не може да се обезбеди од сторителот. Но, таквиот закон сè уште не е донесен.

137. Националните власти посочија дека ниту една жртва на ТЛ не поднела барање за обесштетување во текот на извештајниот период. Имало две пресуди во случаи поврзани со ТЛ со коишто се наложило конфискување на имотот на сторителот, како и четири пресуди за конфискување на средствата за извршување на кривично дело (в. и пасус 159).

138. Треба да се посочи програмата усвоена од Министерството за правда во 2016 година согласно Законот за малолетничка правда за обесштетување на децата жртви на трговија со луѓе или децата повредени во насилно кривично дело или други дела на поединечно или групно насилство. ГРЕТА беше известена дека 500.000 денари биле доделени од Министерството за правда за спроведувањето на оваа програма. Обесштетувањето го доделува Министерството за правда во рок од 30 дена по добивањето на решението за обесштетување издадено од надлежниот суд. Сепак, националните власти не ѝ дадоа информации на ГРЕТА за бројот на децата жртви кои добиле такво обесштетување, како и за износот наменет за обесштетување во буџетот за 2017 година.

139. Според службените лица Владата има намера да воспостави Државен фонд за обесштетување на жртвите на насилни кривични дела. Во пасусот 50 веќе беше посочено на извештајот изработен од НВО „Отворена порта / Ла страда“ во 2016 година за начините на воспоставување на Државниот фонд за обесштетување на жртвите на насилни кривични дела. Националниот акциски план 2017-2020 предвидува спроведување на истражувачка студија со цел да се подобри пристапот до обесштетување за жртвите на трговија со луѓе како и да се воспостави работна група која ќе го изработи нацрт-законот за фондот за обесштетување на жртвите на насилни кривични дела. Како дел од „Акцијата за спречување и сузбивање на трговија со луѓе на Хоризонталниот инструмент“, на 10 ноември 2017 година во Скопје се одржал меѓународен семинар за добрите практики за воспоставување на државни програми за обесштетување достапни за жртвите на трговијата со луѓе. Целта на семинарот била да се претстават моделите од другите земји за државни програми за обесштетување достапни за жртвите на трговијата со луѓе или конкретно основани заради овие жртви, и да се испитаат начините за воспоставување на ваква државна програма за обесштетување во земјата. На семинарот претставниците на Министерството за правда ја подвлекле политичката волја Министерството да изгради ефективен механизам за обесштетување на жртвите на трговија со луѓе. Освен тоа, бил произведен и информативен леток за жртвите на трговија со луѓе за нивните права и за расположливите услуги.

⁶² В. УНХЦР, Насоки за меѓународна заштита: примена на членот 1А(2) од Конвенцијата од 1951 година и/или Протоколот од 1967 година за статусот на бегалците жртви на трговија со луѓето, ХЦР/ГИП/06/07, 7 април 2006 година.

140. Жртвите на ТЛ имаат право на бесплатна правна помош согласно Законот за бесплатна правна помош.⁶³ Слично на состојбата при првата оценка, ГРЕТА беше известена дека процедурата била комплицирана и дека условите за добивање на бесплатна правна помош се премногу тешки за исполнување. Како последица на тоа, жртвите на трговија со луѓе и понатаму добиваат помош од адвокат платен од НВО „Отворена порта / Ла страда“.

141. ГРЕТА повторно бара од националните власти да преземат чекори за олеснување и гарантирање на ефективен пристап до обесштетување за жртвите на ТЛ, особено:

- да се осигури сите жртви на трговија со луѓе да бидат систематски информирани за своето право на обесштетување и за процедурата што треба да ја следат;
- да им овозможат на жртвите на ТЛ да го остварат своето право на обесштетување така што ќе им гарантираат ефективен пристап до правна помош, доколку е неопходно и по пат на ревидирање на процедурата за доделување на правната помош, и градење на капацитетите на правниците да ги поддржат жртвите во нивното барање за обесштетување;
- да воспостават Државна програма за обесштетување достапна за жртвите на ТЛ, независно од нивното државјанство и имиграцискиот статус;
- да се вклучи обесштетувањето на жртвите во програмите за обука на полицајците, обвинителите, судиите и адвокатите.

ж. Репатријација и враќање на жртвите (член 16)

142. Во својот прв оценски извештај ГРЕТА сметаше дека националните власти треба да преземат дополнителни чекори за да се осигури враќањето на жртвите на трговија со луѓе во друга држава да се спроведува со должна почит кон правата, безбедноста и достоинството на лицето и кон статусот на секоја правна постапка поврзана со фактот дека лицето е жртва, како и да биде доброволно.

143. Согласно СОПи за постапување со жртвите на ТЛ, Канцеларијата на НМУ, во соработка со Полициската единица за сузбивање на ТЛ и криумчарење мигранти и НВОи, е одговорна за безбедното враќање на жртвите на ТЛ. Надлежните институции се Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика и Министерството за надворешни работи, со можно вклучување на НВОи и ИОМ.⁶⁴

144. Канцеларијата на ИОМ во Скопје и понатаму ја води Програмата за помогнато доброволно враќање и реинтеграција на мигрантите, којашто им е достапна на жртвите на ТЛ. Враќањето на жртвата целосно се финансира од ИОМ. Граничната полиција дава помош со цел да се олесни процедурата на граничните премини. ИОМ е во редовна комуникација со работодавните институции вклучени во процесот на враќање.

145. Според националните власти, 8 жени жртви на ТЛ, по потекло од Србија, Албанија, Косово* и Романија, биле репатрирани во своите земји на потекло во текот на извештајниот период (во 2013 година: 5 жени и 1 девојче; во 2014 година: 1 жена; во 2016 година: 1 жена). Во истиот период, 6 жени жртви биле репатрирани во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ од други земји (во 2013 година: 1 жена и 3 девојчиња; во 2014 година: 1 девојче; во 2015 година: 1 девојче) од Франција, Хрватска, Швајцарија и Италија.

146. ГРЕТА ги повикува националните власти да продолжат со напорите да се осигури враќањето на жртвите на трговија со луѓе да се спроведува со должна почит на нивните права, безбедност и достоинство, да биде по можност доброволно и да биде во согласност со обврската за непротерување. Тоа подразбира и жртвите да се

⁶³ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 152.

⁶⁴ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 178-182.

информираат за постојните програми за поддршка, како и да се заштитат од повторно станување жртва и тргување. Треба во целост да се земат предвид насоките дадени од УНХЦР за примена на Конвенцијата за бегалци врз тргуваните луѓе.⁶⁵

3. Материјално кривично право

а. Криминализација на ТЛ (член 18)

147. Трговијата со возрасни лица и понатаму се криминализира со член 418-а од КЗ, како што беше опишано во првиот извештај.⁶⁶ Согласно измените на КЗ од 2015 година списокот на целите на експлоатација наведени во член 418-г од КЗ во однос на трговијата со деца сега се проширил и ги вклучува експлоатацијата заради питачење и експлоатацијата заради вршење незаконски активности, а исто така зголемени се и казните за случаите кога жртвата е помлада од 14 години. Изменетиот член 418-г од КЗ гласи:

„Член 418-г КЗ – Трговија со дете

(1) Тој што ќе подведе дете на вршење полови дејствија или ќе овозможи вршење полови дејствија со дете или врбува, превезува, пренесува, купува, продава или нуди за продавање, прибавува, обезбедува, засолнува или прифаќа дете заради експлоатација по пат на негово користење во сексуални активности за паричен или друг надоместок или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, питачење или експлоатација заради со закон забранета активност, ропство, присилни бракови, присилна фертилизација, незаконито посвојување или изнудување согласност како посредник да се посвои дете, недопуштено пресадување на делови од човеково тело, ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(2) Тој што делото од став 1 ќе го стори со сила, сериозна закана, со доведување во заблуда или друга форма на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба или состојба на бременост, немоќ или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице, или делото е сторено спрема дете кое не наполнило 14 години, ќе се казни со затвор најмалку десет години.

(3) Тој што користи или овозможува на друг користење на сексуални услуги или друг вид експлоатација од дете за кое знаел или бил должен да знае дека е жртва на трговија со луѓе, ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(4) Корисникот на сексуални услуги од дете кое не наполнило 14 години, ќе се казни со затвор најмалку 12 години.

(5) Тој што ќе одземе или уништи лична карта, пасош или друга туѓа идентификациона исправа заради вршење на делото од ставовите 1 и 2, ќе се казни со затвор најмалку четири години.

(6) Ако делото од ставовите 1, 2, 3 и 4 на овој член го стори службено лице во вршењето на службата, ќе се казни со затвор најмалку десет години.

(7) Согласноста на детето со дејствијата предвидени во став 1, не е од значење за постоењето на кривичното дело од став 1.

(8) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(9) Недвижностите искористени и предметите и превозните средства употребени за извршување на делото се одземаат.⁶⁷

⁶⁵ <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/443b626b2.pdf>

⁶⁶ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 14.

⁶⁷ Неофицијален превод.

148. Во својот прв оценски извештај ГРЕТА ги повика националните власти да се осигури сите отежнителни околности наведени во Конвенцијата соодветно да се земат предвид и сите дејствија наведени во член 20 од Конвенцијата да бидат утврдени како кривично дело. Во одговор на овие препораки, националните власти изјавија дека правните анализи се во тек. **ГРЕТА би сакала да биде известена за исходот.**

149. Со член 418-б од КЗ, насловен „Криумчарење на мигранти“, се криминализира дело кое претставува комбинација од средствата и дејствијата слични на оние поврзани со трговија со луѓе, со единствена разлика што отсутува елементот на експлоатација. ГРЕТА забележа во својот прв извештај дека истовременото постоење на ова кривично дело заедно со кривичното дело ТЛ од член 418-а од КЗ може да доведе до низок број на формално идентификувани жртви на трговија со луѓе и ги повика националните власти да ја испитаат поврзаноста помеѓу членовите 418-а и 418-б од КЗ, во насока на разјаснување на опсегот на примена на овие две одредби. Според сознанието на ГРЕТА, таквото преиспитување за сега не се случило. Националните власти нагласија дека Меѓуресорсниот план за обука за сузбивање на ТЛ (в. пасус 32) подразбира обука за сите вклучени актери (полициски службеници, судии, јавни обвинители, трудови инспектори, социјални работници и други) во однос на разликите меѓу овие две кривични дела. Во своите коментари по нацрт-извештајот на ГРЕТА, националните власти изјавија дека намалениот број на идентификуваните жртви на ТЛ не се должи на забуна помеѓу членовите 418-а и 418-б од КЗ, туку на укинување на наменскиот персонал којшто се бавел исклучиво со ТЛ, постојаното намалување на капацитетите на Единицата за сузбивање на ТЛ и криумчарење мигранти, како и недоволната ангажираност на трудовите инспектори, здравствените работници, наставниот кадар и социјалните работници. **ГРЕТА смета дека националните власти треба да преземат дополнителни чекори за да се осигури меродавните професионалци добро да ја разбираат разликата помеѓу трговијата со луѓе и криумчарењето на мигранти.**

6. Криминализација на користењето услуги од жртвата (член 19)

150. Како што беше појаснето во првиот оценски извештај, свесното користење на услуги од жртви на трговија со луѓе се криминализира со член 418-а став 3 од КЗ (во однос на возрасни) и член 418-г став 3 од КЗ (во однос на деца). Властите посочија дека во 2014 година имало четири пресуди за користење на услуги од жртви на трговија со луѓе. **ГРЕТА ја поздравува практичната примена на криминализацијата на користењето на услугите од жртви на трговија со луѓе и ги повикува националните власти да продолжат со промовирање на нејзината примена.**

в. Одговорност на правно лице (член 22)

151. Кривичната одговорност на правното лице се утврдува со член 418-а став 6 од КЗ (за трговија со возрасни лица) и член 418-г став 8 од КЗ (за трговија со деца). Предвидената казна е парична. Понатаму, согласно член 96-а и 96-б од КЗ судовите може да се изречат и други казни за правните лица, вклучително и привремена или трајна забрана за вршење на одделна дејноста, па и престанок на правното лице.⁶⁸ **ГРЕТА ги повикува националните власти да ја надзираат примената на одредбите за кривична одговорност на правното лице во случаите на ТЛ во насока на обезбедување на нивна ефективна примена во пракса.**

г. Неказнување на жртвите на ТЛ (член 26)

152. Во времето на првата оцената не постоеше конкретна одредба од националното законодавство со која би им се гарантирало на жртвите на ТЛ дека нема да бидат казнети за нивната вмешаност во незаконити активности, под услов да биле принудени на истото. ГРЕТА побара од националните власти да преземат законодавни мерки со кои ќе се дозволи можноста на жртвите на ТЛ да не им се изрекуваат казни за нивна вмешаност во незаконити активности, под услов да биле принудени на истото, и да издадат упатство за обвинителните и судските органи за примена на одредбата за неказнување на жртвите на ТЛ.

153. ГРЕТА беше известена дека во периодот од 2013 до 2016 година немало пријавени случаи на обвинување или гонење на тргуваните лица за незаконити активности за коишто биле

⁶⁸ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 190.

принудени да ги извршат. Во 2014 година Националната комисија спровела, во соработка со граѓанското општество и со поддршка од Мисијата на ОБСЕ во Скопје, анализа на примената на одредбата за неказнување во домашното законодавството и правна пракса. Анализата дала конкретни препораки за усогласување на националните закони и практики со меѓународните стандарди во овој поглед. Во 2015 година се одржала трибина меѓу меродавните засегнати страни, на која биле претставени и разгледани наодите и препораките од оваа анализа. Во јуни 2016 година Националната комисија одржала работилница за најразлични засегнати страни, на која, меѓу другото, се зборувало и за примената на начелото за неказнување.

154. Во текот на втората оценска посета службените лица ја известиле ГРЕТА за планот во законот да се вметне одредба за неказнување. На иницијатива од Националната комисија, домашен експерт изготвил нацрт-амандмани за вметнување на одредбата за неказнување во Кривичниот законик. Властите изјавиле дека, по усвојување на нацртот, ќе се пристапи кон изменување на КЗ.

155. ГРЕТА ги поздравува чекорите што биле преземени од првата посета за анализирање на примената на одредбата за неказнување и за понатамошно промовирање на нејзината примена во пракса. **Сепак, ГРЕТА бара од националните власти да преземат дополнителни мерки за да се осигури почитување на начелото на неказнување на жртвите на ТЛ за нивната вмешаност во незаконити активности, под услов да биле принудени на истото, како што е наведено во член 26 од Конвенцијата. Таквите мерки треба да вклучат и донесување на конкретна законска одредба и/или изработка на упатство за полициските службеници и обвинителите за опсегот на одредбата на неказнување, вклучително и во поглед на казнување во управни/граѓански постапки.** Во овој контекст треба да се посочат препораките за неказнување наменети за законодавците и обвинителите, дадени во документот издаден од Канцеларијата на Специјалниот претставник и координатор за борба против трговија со луѓе на ОБСЕ, во консултација со Стручниот координативен тим на Алијансата во борба против трговијата со луѓе.⁶⁹

4. Истрага, гонење и процесно право

а. Мерки поврзани со обезбедување на ефективна истрага (членови 1, 27 и 29)

156. Во својот прв оценски извештај, иако ги поздравиле напорите на полицијата и обвинителството за сузбивање на ТЛ во „Поранешна Југословенска Република Македонија“, ГРЕТА сметаше дека националните власти треба и понатаму да ја усвршуваат специјализацијата и обуката на обвинителите и судиите во насока на ефективно гонење на кривичните дела поврзани со ТЛ.

157. Како што беше опишано во првиот извештај, кривичната истрага на ТЛ по службена должност ја поведува Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција. Истрагата на случаите на ТЛ ѝ се доверува на специјализираната Полициска единица за сузбивање на ТЛ и криумчарење мигранти, којашто работи во тесна соработка со Одделот за финансиски криминал. Во времето на посетата на ГРЕТА во оваа Единица работела седум полициски службеници, што е четворица помалку од времето на прва оценка на ГРЕТА.⁷⁰ Службените лица ја нагласиле потребата од поброен персонал за да може ефективно да си ги извршуваат задачите. Основниот суд Скопје 1 и понатаму е единствениот суд во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ којшто е надлежен за случаите на ТЛ.⁷¹

158. Посебните истражни мерки се уредени со членовите 252-256 од Законот за кривична постапка и тука спаѓаат, меѓу другото, следење на комуникации, тајно следење и снимање на лица, како и употреба на лица со прикриен идентитет.⁷² Понатаму, следењето на комуникации се уредува и со Законот за следење на комуникациите, со кој, меѓу другото, се уредува постапката, начинот на земање, чување и употреба на податоците добиени преку следење на комуникациите.

⁶⁹ <http://www.osce.org/cthb/101002>

⁷⁰ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 29.

⁷¹ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 31 и 32.

⁷² В. Прв извештај на ГРЕТА, пасус 199.

159. Кривичните дела поврзани со ТЛ коишто се вршат преку интернет се криминализираат со членовите 193 (Прикажување на порнографски материјал на дете) и 193-а (Производство и дистрибуција на детска порнографија) од КЗ. Министерството за внатрешни работи ја создало апликацијата „Црвено копче“ за пријавување на кривични дела, вклучително и на детската порнографија и злоупотребата на децата. Информации за сомнение за кривично дело може да се достават и по пат на електронска пошта до Секторот за компјутерски криминал и дигитална форензика при Министерството за внатрешни работи. Со цел да се откријат кривичните дела во областа на детска порнографија, Секторот за компјутерски криминал и дигитална форензика врши проактивна истрага на интернет, особено на друштвените мрежи, со цел да се откријат сторителите, местата каде што се врши размена на слики и материјали со сексуална злоупотреба на децата, како и случаите на злоупотреба на децата.

160. Според статистиките обезбедени од националните власти во периодот 2013-2016 година биле поведени 10 истраги за случаи на ТЛ (во 2013 година: 1 истрага; во 2014 година: 3 истраги; во 2015 година: 3 истраги; во 2016 година: 3 истраги). Во 2013 година имало 3 пресуди за ТЛ, 1 во 2014 година, 5 во 2015 година и 1 во 2016 година, при што казните се движеле од 4 до 10 години. Во истрагата што се водела во 2014 година за 8 полициски службеници постоеле наводи дека биле вмешани во ТЛ. Одделот за внатрешна контрола и професионални стандарди против нив повел дисциплински постапки. Против сите овие полициски службеници биле поднесени кривични пријави, од кои седуммина биле задржани, а последователно и обвинети и осудени на по неколку години затвор.

161. Со 2 пресуди се наложило конфискување на кривично стекнатиот имот (во 2015 година), а пак со 4 пресуди се наложило конфискување на средствата за извршување на кривичното дело (3 во 2015 година и 1 во 2014 година). Според Јавното обвинителство во текот на извештајниот период немало кривично гонење за ТЛ заради принудна работа.

162. ГРЕТА забележа дека 5 сторители биле осудени на пробација, што се чини дека е во спротивност со минималните казни мерки утврдени со членовите 418-а и 418-г од КЗ. Националните власти посочија дека со член 40 од КЗ се допушта судот да изрече казна пониска од казната предвидена со закон доколку постојат ублажителни околности со кои се оправдување снижување на казната.

163. ГРЕТА загрижено забележува дека бројот на пресуди за ТЛ е релативно мал. Иако забележаа дека со пристигнувањето на зголемен број на мигранти се потрошиле најголемиот дел од расположливите ресурси, службените лица со кои се остварија средби за време на посетата на земјата препознаа дека полицијата мора да преземе повеќе проактивен приод во сузбивањето на ТЛ. Во своите коментари по нацрт-извештајот на ГРЕТА националните власти посочија дека биле одржани две дводневни работилници на 13-14 септември 2017 година во Скопје, со цел да се процени искуството на Србија во воспоставување на оперативна група за сузбивање на криумчарењето мигранти и ТЛ. Воспоставувањето на слична таква оперативна група во „Поранешна Југословенска Република Македонија“, со назив „Национална единица за сузбивање на трговијата со луѓе и криумчарење мигранти“, е предвидено со Акцискиот план и Стратегијата за 2017-2020 година. Истата ќе се состои од претставници на Министерството за внатрешни работи, вклучително и членови на Одделот за финансиски криминал и Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал, како и обвинители од Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција. Властите веруваат дека на овој начин ќе се придонесе за поефикасно сузбивање на трговијата со луѓе и илегалната миграција преку благовремена комуникација помеѓу надлежните органи на власта. Била направена и анализа на недостатоците во спроведувањето на финансиски истраги. До крајот на 2017 година би требало да почне со работа меѓуресорска работна група за изработка на нацртот на Националната стратегија за зајакнување на капацитетите за спроведување на финансиска истрага и конфискација на имот.

164. ГРЕТА бара од националните власти да преземат дополнителни мерки со кои ќе се осигури случаите на ТЛ да се истражуваат проактивно, да се гонат успешно и да резултираат со ефективна, сразмерна и разубедувачка казна, особено:

- **да се идентификуваат недостатоците во истрагата и гонењето на случаите на ТЛ;**
- **да се обезбедат достаточни средства и доволен персонал за истражната работа на полицијата;**

- **да се сензитивизираат истражителите, обвинителите и судиите за правата на жртвите на ТЛ и дополнително да ја усвршат својата специјализација за справување со случаите на ТЛ и да ги применуваат одредбите со кои се криминализира ТЛ.**

165. Понатаму, потсетувајќи на обврската на договорните страни на Конвенцијата да го конфискуваат кривично стекнатиот имот поврзан со трговија со луѓе, ГРЕТА смета дека националните власти треба да ги засилат своите напори за идентификување, одземање и конфискување на кривично стекнатиот имот од дела поврзани со трговија со луѓе.

б. Заштита на сведоци и жртви (член 28)

166. Во својот прв оценски извештај ГРЕТА сметаше дека националните власти треба целосно да ги искористат расположливите мерки за заштита на жртвите и сведоците на ТЛ.

167. Како што беше појаснето во првиот извештај на ГРЕТА, согласно Законот за кривична постапка, жртвите имаат право на посебни мерки на процесна заштита. Жртвите на ТЛ имаат право да бидат интервјуирани преку употреба на аудио-визуелни уреди и да побараат исклучување на јавноста од главната расправа. Понатаму, со Законот за заштита на сведоци се овозможува вклучување на жртвите во програмата за заштита на сведоци, а постои и посебна Единица за заштита на сведоци. Посебни мерки за заштита на децата во кривичните постапки се уредени со Законот за малолетничка правда, како и со Законот за кривична постапка, при што со вториов закон се овозможува и распит преку видео конференција.⁷³

168. Националните власти посочија дека посебните мерки на заштита согласно Законот за заштита на сведоци биле применети на жртвите на ТЛ во текот на извештајниот период. Според информациите обезбедени од НВОи,⁷⁴ посебните мерки на заштита на жртвите/сведоците биле применети во и вон судниците во три наврати во 2015 година.

169. **ГРЕТА смета дека националните власти треба целосно да ги искористат постојните мерки за да ги заштитат жртвите и сведоците на ТЛ од потенцијално одмаздување или заплашување пред, за време на и по кривичната постапка.**

в. Јурисдикција (член 31)

170 Со член 116 став 1 од КЗ се утврдува неговата јурисдикција врз секој што ќе стори кривично дело на територијата на „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Со член 116 став 2 и 3 од КЗ таа јурисдикција се проширува и на кривичните дела извршени на домашен брод или домашен воздухоплов. КЗ вели дека кривичното законодавство важи и за државјаните на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ кои ќе извршат кривично дело надвор од територијата на земјата, но кои ќе се затекнат на територијата на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ или пак ќе бидат екстрадирани во „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Понатаму, КЗ важи и за сторителот кој не е државјанин на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ доколку изврши кривично дело против државјанин на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ надвор од територијата на земјата и се затекне на територијата на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ или биде екстрадиран. Кривичното законодавство исто важи и за лицето кое не е државјанин на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и коешто ќе изврши кривично дело против странски државјанин надвор од земјата, под услов законот во земјата каде што е извршено кривичното дело да пропишува казна затвор од најмалку пет години, доколку сторителот биде фатен на територијата на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и не се екстрадира во странската земја.

171. Според властите националното законодавството допушта странецот жртва да поднесе тужба во својата земја на потекло доколку кривичното дело било извршено на територијата

⁷³ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 205 и 206.

⁷⁴ Отворена порта / Ла страда, Следење и оценување на законите и политиките за борба против трговија со луѓе и нивното спроведување во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ во 2014 и 2015 година, 2016 година, с. 21.

на „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Во периодот од 2013-2016 година бил забележан еден случај на странец жртва на ТЛ, од Албанија, каде што тужбата била поднесена во земјата на потекло на жртвата.

5. Меѓународна соработка и соработка со граѓанското општество

а. Меѓународна соработка (членови 32 и 33)

172. Соработката со другите земји во сузбивањето на ТЛ за заснова на Законот за меѓународна правна помош во кривична материја, Законот за кривична постапка, договорите на коишто земјата е потписничка и меродавните билатерални спогодби.⁷⁵

173. Националните власти посочија неколку скорешни иницијативи за соработка во спречување на ТЛ и илегална миграција:

- Меморандум за разбирање со Владите на Србија, Австрија и Унгарија за справување со мешаните миграциски текови, потпишан во Охрид на 4 септември 2015 година;
- Декларација усвоена на Конференцијата на високо ниво за рутата од Југоисточно Средоземје и Западен Балкан (Луксембург, 8 октомври 2015 година);
- Лидерска изјава усвоена на Лидерската средба на шефовите на држави или влади посветена на бегалската криза (Брисел, 25 октомври 2015 година);
- Заедничка декларација усвоена на Министерската конференција на Салцбуршкиот форум (Софија, 18-19 ноември 2015 година).

174. Преговорите за потпишување на протокол за соработка во областа на сузбивање на ТЛ помеѓу „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и Косово* завршиле во ноември 2017 година. Понатаму, Националната комисија започнала иницијатива за потпишување на сличен протокол со Црна Гора, а кон крајот на октомври 2017 година се одржал и состанокот на кој се разгледувал нацрт-текстот.

175. „Поранешна Југословенска Република Македонија“ е договорна страна на Конвенцијата за полициска соработка во Југоисточна Европа. Во согласност со одредбите од оваа Конвенција, со која се предвидува основање на Заеднички истражни тимови, се одржала и четвртата работилница на тема „Употреба на заеднички истражни тимови за сузбивање на трговијата со луѓе на Западен Балкан“ на 8-10 јули 2014 година во Скопје. Уште две работилници на истата тема биле одржани во Србија и Црна Гора. Но, „Поранешна Југословенска Република Македонија“ не учествувала во ниту еден Заеднички истражен тим основан за случаите на ТЛ.

176. „Поранешна Југословенска Република Македонија“ потпишала договор за соработка со Евроцаст, но одлучила да нема свој Обвинител за врски во Евроцаст, и не учествувала во ниту една координативна средба за ТЛ во периодот 2012-2017 период.

177. Националните власти посочија на нивното учество во неколку активности за меѓународна соработка поврзани со сузбивањето на ТЛ во текот на извештајниот период.⁷⁶ Националната комисија организираше регионална работилница во јуни 2016 година во Скопје посветена на сузбивањето на ТЛ и илегалната миграција. На 27-28 октомври 2016 година ОБСЕ организирал во Скопје регионална конференција на тема „Подобрување на соработката и заедничкиот приод во справувањето со ТЛ долж миграциската рута на Западен Балкан“. Покрај тоа, во 2015 година била спроведена и дводневна тркалезна маса на тема „Откривање и гонење на кривичното дело

⁷⁵ За повеќе детали, в. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 93-98, и списокот на билатерални договори во Прилог 17 кон Одговорот на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ на Прашалникот на ГРЕТА за 2. круг на оцена.

⁷⁶ За повеќе детали, в. одговор на прашањето 56 од Одговорот на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ на Прашалникот на ГРЕТА за 2. круг на оцена и Извештајот доставен од националните власти за преземените мерки заради усогласување со Препораката СР(2014)13 за спроведувањето на Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Комитетот на договорните страни.

ТЛ заради трудова експлоатација“ на која на судиите, обвинителите и полициските службеници од „Поранешна Југословенска Република Македонија“ им била пружена прилика да ги разменат гледиштата и искуствата со колегите од обвинителството на Босна и Херцеговина. Во декември 2015 година три претставника од „Поранешна Југословенска Република Македонија“ учествувале на регионалната работилничка организирана од Советот на Европа за „Промовирање на заштита на правата на жртвите на ТЛ“ во Будва, Црна Гора, со фокус врз пристапот до обесштетување за жртвите на ТЛ и одредбата за неказнување.

178. Што се однесува до мерките поврзани со исчезнати деца, националните власти посочија дека во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ сè уште не профункционира усогласениот европски телефонски број за исчезнати деца.

179. ГРЕТА забележа дека состојбата со бегалците и мигрантите само дополнително ја зголемила важноста на меѓународната соработка и размената на информации за сузбивањето на трговијата со луѓе.⁷⁷ **ГРЕТА ги повикува националните власти да ја продолжат и зајакнат меѓународната соработка во насока на спречување на трговијата со луѓе, помагање на жртвите на трговијата со луѓе, како и истражување и гонење на кривичните дела на трговија со луѓе.**

180. **Понатаму, ГРЕТА ги повикува националните власти да ја зајакнат меѓународната соработка за да се олесни потрагата по загрозени или исчезнати лица, особено исчезнати деца.**

6. Соработка со граѓанското општество (член 35)

181. Граѓанското општество и понатаму игра клучна улога во дејствувањето за сузбивање на трговијата со луѓе во „Поранешна Југословенска Република Македонија“. НВОи „Отворена порта / Ла страда“, „За среќно детство“, Граѓанската иницијатива за еднакви можности „Семпер“ и „Еднакво пристап“ и понатаму се активно ангажирани на полето на сузбивање на трговијата со луѓе. Како што беше забележано во пасус 19, НВОи учествуваат во активностите на Националната комисија преку Секретаријатот и Подгрупата за борба против трговија со деца.⁷⁸

182. Министерството за труд и социјална политика потпишало Меморандум за соработка со НВОи „Отворена порта / Ла страда“ и „За среќно детство“ со кој овие НВОи обезбедуваат правна, здравствена и психолошка помош на жртвите сместени во Државното засолниште (в. пасус 108).

183. За време на посетата на земјата од страна на ГРЕТА службените лица и претставниците на граѓанското општество ја нагласија својата добра соработка на полето на сузбивање на трговијата со луѓе. Сепак, ГРЕТА со загриженост забележа дека државните средства за работата на НВОи на полето на сузбивање на трговијата со луѓе значително се намалиле во текот на извештајниот период (в. пасус 107). Освен тоа, со текот на годините се намалил и износот на странските средства достапни на НВОи, со што финансирањето од државата станува уште поважно за спроведувањето на мерките за сузбивање на трговијата со луѓе.

184. **Иако ја поздравува добрата соработка помеѓу државата и граѓанското општество, ГРЕТА смета дека националните власти треба да обезбедат достаточни средства на специјализираните НВОи коишто се активни на полето на сузбивање на трговијата со луѓе, со оглед на нивната важна улога во сузбивањето на ТЛ. Понатаму, ГРЕТА смета дека националните власти треба да продолжат со градење на стратешките партнерства со граѓанското општество, вклучително и со синдикатите и приватниот сектор, во насока на постигнување на целите на Конвенцијата.**

⁷⁷ В. и Работен документ на персоналот на Европската Комисија, 2015, Извештај за „Поранешна Југословенска Република Македонија“, во прилог на документот „Соопштение од Комисијата до Европскиот Парламент, Советот и Европскиот економски и социјален комитет и Комитетот на регионите“, с. 62.

⁷⁸ В. Прв извештај на ГРЕТА, пасуси 25 и 33.

IV. ЗАКЛУЧОЦИ

185. Од усвојувањето на првиот извештај на ГРЕТА за „Поранешна Југословенска Република Македонија“ во 2013 година во поголем број области продолжи да се остварува напредок.

186. Националните власти ја изменија одредбата од Кривичниот законик којашто се однесува на трговијата со деца, а пак новиот нацрт-Закон за странци, којшто содржи одредба за периодот на одлучување и издавање дозволи за престој на жртвите на трговија со луѓе е во процес на донесување.

187. Институционалната рамка за дејствување против трговијата со луѓе исто така еволуираше. Во намера да го прилагоди својот состав кон новите трендови во трговија со луѓе, Националната комисија за борба против трговија со луѓе се прошири со додавање на претставници од Агенцијата за вработување и Државниот инспекторат за труд. Понатаму, се основаа три нови Локални комитети за борба против трговијата со луѓе, со што станаа вкупно пет.

188. Новата Национална стратегија и Националниот акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција усвоени 2017 година ги отсликуваат новите трендови и потреби.

189. ГРЕТА ги поздравува истражувањата спроведени за различните аспекти на ТЛ, вклучително и за примената на одредбата за неказнување, трговија со деца, и воведување на Државна програма за обесштетување.

190. Направени се и напори да се продолжи со обука на меродавните професионалци и да се прошират категориите персонал што се обучува. Усвојувањето на Меѓуресорсниот план за обука е добредојдена новина. Обуките се спроведуваат во соработка со НВОи и меѓународните организации и, кога и да е можно, се промовира приод на вклучување на сите засегнати страни.

191. Соочени со наглото зголемување на бројот на мигрантите и барателите на азил во 2015-2016 година, националните власти изработија „Показателите за идентификација на жртвите на трговија со луѓе во мешаните миграциски текови“ и на меродавните професионалци им беа спроведени обуки за унапредување на идентификацијата на можните жртви на трговија со луѓе меѓу баратели на азил и мигранти. Други добредојдени новини се и усвојувањето на Стандардните оперативни процедури за постапување со ранливи категории на странски државјани и Стандардните оперативни процедури за постапување со непридружувани и разделени деца, во соработка со УНХЦР.

192. Во областа на спречување на трговијата со луѓе властите спроведоа поголем број на активности за подигање на свеста, во партнерство со меѓународните организации и НВОи. Особено внимание е посветено на подигањето на свеста за ризиците од трговија со деца и на создавање на заштитничка средина за децата, вклучително и преку мерките за справување со специфичната ранливост на децата на улица.

193. Меѓу другите позитивни новини се и практичната примената на криминализацијата на користењето на услугите од жртвите на трговија со луѓе и преземените чекори за анализирање на примената на одредбата за неказнување и за понатамошно промовирање на примената во пракса.

194. Направени се напори во областа на меѓународната правна соработка во сузбивањето на трговијата со луѓе, вклучително и склучување на договор за соработка со Евроцар.

195. Сепак, и покрај постигнатиот напредок, некои прашања се повод за загриженост. Во овој извештај, ГРЕТА бара од националните власти да преземат дополнителни дејствија во поголем број области. Местото на препораките низ текстот на овој извештај е обележено во заграда.

Прашања кои бараат итно дејствување

ГРЕТА бара од националните власти да преземат дополнителни чекори со цел да се осигури сите жртви на трговија со луѓе да бидат идентификувани како такви и да може да ползуваат од мерките за помош и заштита загарантирани со Конвенцијата, особено:

- да се промовира меѓуресорен приод во идентификацијата на жртвите, по пат на формализирање на улогата и придонесот од специјализираните НВОи;
- да се обезбедат потребните човечки и финансиски ресурси со кои ќе им се овозможи на полициските службеници, социјалните работници, НВОи и другите меродавни актери да применат повеќе проактивен приод и да го зголемат својот досег во идентификувањето на жртвите на трговија со луѓе;
- да се зголемат напорите за проактивно идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација по пат на зајакнување на улогата и обучување на трудовите инспектори, и обезбедување на алатки и ресурси за Државниот инспекторат за труд што му се потребни за ефективно да ја спречува и сузбива ТЛ;
- да се обрне поголемо внимание на откривање на потенцијалните жртви на трговија со луѓе меѓу мигрантите и барателите на азил и да се обезбеди пристап до толкување со цел да се олесни процесот (пасус 105);

ГРЕТА бара од националните власти да преземат чекори за подобрување на помошта за жртвите на трговија со луѓе, особено:

- да се осигурат достаточни финансиски и човечки ресурси за помош на претпоставените и формално идентификуваните жртви на трговија со луѓе, вклучително и по пат на давање мандат на специјализираните НВОи да пружаат помош;
- да обезбедат соодветни мерки за помош, вклучително и сместување, за претпоставените и формално идентификуваните мажи жртви на ТЛ;
- да ја зајакнат поддршката за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во општеството, по пат на нудење стручна обука, помош во наоѓање работа и доделување достаточни ресурси на службите коишто им помагаат на жртвите во нивната интеграција;
- да се осигури претпоставените жртви странци да се сместат во Државното засолниште за жртви на ТЛ веднаш штом ќе се открие основана причина за да се верува дека се жртви на трговија со луѓе (пасус 115).

ГРЕТА бара од националните власти да преземат дополнителни чекори за подобрување на идентификацијата и помошта за децата жртви на трговија со луѓе, особено:

- да се осигури меродавните актери да заземат проактивен приод и да го зголемат својот досег во идентификувањето на децата жртви на ТЛ, обрнувајќи особено внимание на децата на улица, децата Роми и непридружуваните деца;
- да обезбедат дополнителна обука на засегнатите страни (полициски службеници, социјални работници, здравствени работници и образовен кадар) како и насоки за идентификација на децата жртви на ТЛ;
- да обезбедат поддршка и услуги што ќе бидат приспособени на потребите на

децата жртви на трговија со луѓе, вклучително и соодветно сместување, пристап до образование и стручна обука;

- во согласност со најдобрите интереси на детето и Акцискиот план за заштита на децата бегалци и мигранти (2017-2019) на Советот на Европа, да изнајдат алтернативи за притворањето на непридружуваните деца;
- да се осигури долгорочно следење на реинтеграција на децата жртви на трговија со луѓе;
- да се осигури спроведување на соодветна процена на ризикот пред враќање на децата на нивните родители, земајќи ги предвид најдобрите интереси на детето (пасус 122);

ГРЕТА бара од националните власти да го ревидираат законодавството со цел да се осигури периодот на одлучување загарантиран со член 13 од Конвенцијата конкретно да се дефинира во законот, и на сите можни жртви на трговија со луѓе да им се понуди периодот на одлучување како и мерки за заштита и помош предвидени со член 12 став 1 и 2 од Конвенцијата за време на овој период. Властите кои вршат идентификација треба да добијат јасни упатства со кои ќе се нагласи потребата од тоа да се понуди периодот на одлучување како што е загарантирано со Конвенцијата, т.е. да не се условува со соработката на жртвата, и овој период да им се понуди на жртвите пред да дадат формални изјави пред истражителите; понатаму, треба да се прецизира процедурата за доделување на периодот на одлучување (пасус 129);

ГРЕТА повторно бара од националните власти да преземат чекори за олеснување и гарантирање на ефективен пристап до обесштетување за жртвите на ТЛ, особено:

- да се осигури сите жртви на трговија со луѓе да бидат систематски информирани за своето право на обесштетување и за процедурата што треба да ја следат;
- да им овозможат на жртвите на ТЛ да го остварат своето право на обесштетување така што ќе им гарантираат ефективен пристап до правна помош, доколку е неопходно и по пат на ревидирање на процедурата за доделување на правна помош, и градење на капацитетите на правниците да ги поддржат жртвите во нивното барање за обесштетување;
- да воспостават Државна програма за обесштетување достапна за жртвите на ТЛ, независно од нивното државјанство и имиграцискиот статус;
- да се вклучи обесштетувањето на жртвите во програмите за обука на полицајците, обвинителите, судиите и адвокатите (пасус 141);

ГРЕТА бара од националните власти да преземат дополнителни мерки за да се осигури почитување на начелото на неказнување на жртвите на ТЛ за нивната вмешаност во незаконити активности, под услов да биле принудени на истото, како што е наведено во член 26 од Конвенцијата. Таквите мерки треба да вклучат и донесување на конкретна законска одредба и/или изработка на упатство за полициските службеници и обвинителите за опсегот на одредбата на неказнување, вклучително и во поглед на казнување во управни/граѓански постапки (155);

ГРЕТА бара од националните власти да преземат дополнителни мерки со кои ќе се осигури случаите на ТЛ да се истражуваат проактивно, да се гонат успешно и да резултираат со ефективна, сразмерна и разубедувачка казна, особено:

- да се идентификуваат недостатоците во истрагата и гонењето на случаите на ТЛ;
- да се обезбедат достаточни средства и доволен персонал за истражната работа на полицијата;

- **да се сензитивизираат истражителите, обвинителите и судиите за правата на жртвите на ТЛ и дополнително да ја усовршат својата специјализација за справување со случаите на ТЛ и да ги применуваат одредбите со кои се криминализира ТЛ (пасус 164).**

Дополнителни заклучоци

- ГРЕТА смета дека националните власти треба да отворат посебно работно место Национален координатор, на кој ќе му се дадат на располагање достаточни човечки и финансиски ресурси, за да му се овозможи ефективно да си ги извршува задолженијата од својот мандат (пасус 20);
- ГРЕТА смета дека националните власти треба да основаат независен Национален известувач или да назначат поинаков механизам како независен организациски субјект во насока на обезбедување на ефективно следење на активностите на државните институции во однос на сузбивањето на трговијата со луѓе и давање препораки до засегнатите лица и установи (пасус 23);
- ГРЕТА ги повикува националните власти да ја ангажираат Канцеларијата на Народниот правобранител во спроведувањето на активностите за сузбивање на трговијата со луѓе како и во изработката на националните стратегии и акциски планови (пасус 26);
- Потсетувајќи на препораката што ја даде во својот прв оценски извештај, ГРЕТА смета дека властите треба да доделат соодветни средства од државниот буџет за дејствување против ТЛ, низ консултација со сите меродавни актери, а одразувајќи ги стварните потреби на координиран и ефективен приод заснован на човекови права во сузбивањето на трговијата со луѓе (пасус 26);
- ГРЕТА ги повикува националните власти да продолжат со подигање на свеста меѓу професионалците и меѓу општата јавност за опфатот на дефиницијата за трговија со луѓе и за разликите, но и поврзаностите, помеѓу трговијата со луѓе и криумчарењето мигранти (пасус 30);
- ГРЕТА смета дека властите треба да ја зајакнат работата на Локалните комисии за борба против ТЛ, вклучително и преку обезбедување на достаточни средства за нивните активности (пасус 31);
- ГРЕТА ги поздравува заложбите за обука на меродавните професионалци на тема ТЛ и смета дека овие напори треба систематски да продолжат и да се зајакнат, при што особено внимание треба да се обрне на обучување на трудовите инспектори, медицинскиот персонал и други професионалци за кои постои веројатност да дојдат во допир со жртвите на трговија со луѓе, вклучително и децата. Понатаму, ГРЕТА ги повикува националните власти во редовни интервали да ги оценуваат важноста, делотворноста и досегот на активностите за обука (пасус 43);
- За потребите на подготвување, следење и оценување на политиките за сузбивање на трговијата со луѓе, ГРЕТА смета дека националните власти треба да изработат и одржуваат сеопфатен и усогласен статистички систем за трговија со луѓе по пат на прибирање на веродостојни статистички податоци за претпоставените и идентификуваните жртви на трговија со луѓе и мерките за заштита и унапредување на нивните права, како и за истражувањето, гонењето и судењето на случаите на трговија со луѓе. Статистиките за жртвите треба да се прибираат од сите главни актери и треба да се овозможи нивна распределба според пол, возраст, вид на експлоатација, земја на потекло и/или одредиште. Ова треба да биде проследено со сите неопходни мерки за да се осигури правото на субјектите на податоците да им бидат заштитени личните податоци, вклучително и кога од НВОи што работат со жртвите на трговија со луѓе ќе се побара да дадат информации за потребите на националната база на податоци (пасус 46);
- ГРЕТА ги поздравува истражувачките напори на националните власти и смета дека треба

да продолжат со спроведување и поддржување на истражувања за прашања поврзани со ТЛ, при тоа особено обрнувајќи внимание на ТЛ заради трудова експлоатација, трговија со деца и внатрешна трговија со луѓе (пасус 52);

- ГРЕТА смета дека националните власти треба да продолжат со спроведување на информативни кампањи и кампањи за подигање на свеста за ТЛ. Идните мерки за подигање на свеста треба да се осмислат така што ќе се земат предвид процените на влијанието од претходните мерки, сосредоточувајќи се врз идентификуваните потреби и целни групи и свртувајќи го вниманието врз новите законодавни промени и новите трендови. Треба да се обрне посебно внимание врз подигањето на свеста за ТЛ заради трудова експлоатација, присилно питачење, присилно стапување во брак, присилно извршување на кривични дела и внатрешна трговија со луѓе (пасус 55);

ГРЕТА смета дека националните власти треба да ги зголемат своите напори за спречување на ТЛ заради трудова експлоатација, особено:

- да продолжат со подигање на свеста за ризиците од трговија со луѓе заради трудова експлоатација како во земјата така и во странство;
- да ги обучуваат и сензитивизираат меродавните службени лица, а особено трудовите инспектори, обвинителите и судиите за ТЛ заради трудова експлоатација и за правата на жртвите;
- да го прошират мандатот на трудовите инспектори така што да ги опфатат и нерегистрираните деловни субјекти и приватните домови и да им дадат ресурси и насоки за да може активно да се ангажираат во спречувањето на ТЛ;
- да воведат лиценцирање и следење на агенциите за постојано или привремено вработување;
- да се ангажираат во приватниот сектор и синдикатите, согласно Водечките начела за бизнис и човекови права (пасус 60);

ГРЕТА бара од националните власти да преземат чекори со кои ќе се осигури упис на сите деца при раѓање (пасус 73);

ГРЕТА смета дека националните власти треба да ги зајакнат своите напори во областа на спречување на трговијата со деца, користејќи ги резултатите од истражувањата на новите трендови, по пат на зајакнување на капацитетите и ресурсите на професионалците што работат на заштита на децата, подигање на свеста за трговија со деца и нејзините различни манифестации (вклучително и присилно питачење, присилно стапување во брак, и присилно извршување на кривични дела), и обезбедување заштитничка средина за децата на улица и непридружуваните и разделени деца (пасус 74);

Иако ги препознава мерките што се преземаат за да се засегне ранливоста на бегалците и мигранти кон ТЛ, ГРЕТА смета дека националните власти треба да ги засилат своите напори во оваа област и да продолжат со преземање чекори за намалување на ранливоста на лицата кои припаѓаат на ромската заедница, особено на жените и децата, кон трговијата со луѓе, преку социјални, економски и други мерки. Треба да се направат и дополнителни напори за промовирање на родова еднаквост, сузбивање на родово засновано насилство и стереотипи, и поддршка на конкретни политики за оснажување на жените како начин за отстранување на основниот причинител на ТЛ (пасус 81);

ГРЕТА смета дека здравствените работници вклучени во преседувањето на органи и другите меродавни професионалци треба да се сензитивизираат за ТЛ заради земање на органи преку обуки и давање на насоки (пасус 86);

ГРЕТА смета дека националните власти треба да ги продолжат своите напори за одвраќање на побарувачката од услугите на тргуваните лица, по пат на усвојување на законодавни, административни, образовни, социјални и културни мерки за одвраќање на побарувачката којашто поттикнува каков било облик на експлоатација којашто води кон трговија со луѓе, во партнерство со граѓанското општество, синдикатите и приватниот сектор (пасус 92);

ГРЕТА смета дека националните власти треба да го вклучат таквиот персонал во Меѓуресорсниот план за обука (пасус 96);

ГРЕТА смета дека националните власти треба да продолжат со своите напори за откривање на потенцијалните жртви на граничните премини и да им обезбедат на меродавните службени лица обука со која ќе се оспособат за рано откривање и упатување на можните жртви на ТЛ меѓу ранливите групи, како што се мигранти и баратели на азил, вклучително и непридружувани и разделени деца (пасус 97);

ГРЕТА ги повикува националните власти да се осигури СОПи за постапување со жртвите на ТЛ да се ревидираат редовно со цел постојано да бидат во чекор со новите трендови на ТЛ (пасус 99);

ГРЕТА повторно ги повикува националните власти да ја разгледаат можноста за доделување на привремена дозвола за престој на жртвите на ТЛ по основ на нивна лична состојба, покрај дозволата за престој што се издава по основ на соработката на жртвата во истрагата или во кривичната постапка (пасус 133);

Понатаму, ГРЕТА смета дека националните власти треба да осигурат странците жртви на трговија со луѓе да бидат правилно информирани за своето право да добијат дозвола за престој со право на обновување, не задирајќи во правото да бараат и добијат азил (пасус 134);

ГРЕТА ги повикува националните власти да продолжат со напорите да се осигури враќањето на жртвите на трговија со луѓе да се спроведува со должна почит за нивните права, безбедност и достоинство, да биде по можност доброволно и да биде во согласност со обврската за непротерување. Тоа подразбира и жртвите да се информираат за постојните програми за поддршка, како и да се заштитат од повторно станување жртва и тргување. Треба во целост да се земат предвид насоките дадени од УНХЦР за примена на Конвенцијата за бегалци врз тргуваните луѓе (пасус 146);

ГРЕТА смета дека националните власти треба да преземат дополнителни чекори за да се осигури меродавните професионалци добро да ја разбираат разликата помеѓу трговијата со луѓе и криумчарењето на мигранти (пасус 149);

ГРЕТА ја поздравува практичната примена на криминализацијата на користењето на услугите од жртви на трговија со луѓе и ги повикува националните власти да продолжат со промовирање на нејзината примена (пасус 150);

ГРЕТА ги повикува националните власти да ја надзираат примената на одредбите за кривична одговорност на правното лице во случаите на ТЛ во насока на обезбедување на нивна ефективна примена во пракса (пасус 151);

ГРЕТА смета дека националните власти треба целосно да ги искористат постојните мерки за да ги заштитат жртвите и сведоците на ТЛ од потенцијално одмаздување или заплашување пред, за време на и по кривичната постапка (пасус 169);

ГРЕТА ги повикува националните власти да ја продолжат и зајакнат меѓународната соработка во насока на спречување на трговијата со луѓе, помагање на жртвите на трговијата со луѓе, како и истражување и goneње на кривичните дела на трговија со луѓе (пасус 179);

ГРЕТА ги повикува националните власти да ја зајакнат меѓународната соработка за да се олесни потрагата по загрозени или исчезнати лица, особено исчезнати деца (пасус 180);

ГРЕТА смета дека националните власти треба да обезбедат достаточни средства на специјализираните НВОи коишто се активни на полето на сузбивање на трговијата со луѓе, со оглед на нивната важна улога во сузбивањето на ТЛ. Понатаму, ГРЕТА смета дека националните власти треба да продолжат со градење на стратешките партнерства со граѓанското општество, вклучително и со синдикатите и приватниот сектор, во насока на постигнување на целите на Конвенцијата (пасус 184).

ДОДАТОК

Список на државни органи, меѓувладини организации, невладини организации и други актери на граѓанското општество со кои ГРЕТА одржа консултации

Државни органи

- **Министерство за внатрешни работи**
 - Национален координатор за борба против трговија со луѓе и илегална миграција
 - Национален известувач за трговија со луѓе
 - Единица за сузбивање на трговија со луѓе и криумчарење на мигранти
 - Сектор за гранични работи и миграции
 - Министерство за труд и социјална политика
 - Канцеларија на Национален механизам за упатување
 - Подгрупа за борба против трговија со деца
 - Центри за социјална работа
 - Државен инспекторат за труд
- **Министерство за правда**
- **Министерство за образование и наука**
- **Министерство за надворешни работи**
- **Министерство за здравство**
- **Јавно обвинителство**
- **Основен суд Скопје 1**
- **Народен правобранител**
- **Локални комисии за борба против трговија со луѓе и илегална миграција во Битола, Штип, Велес и Прилеп**

Меѓувладини организации

- Меѓународен центар за развој на миграциска политика (ИЦМПД)
- Меѓународна организација за миграции (ИОМ)
- Висок комесаријат за бегалци на Обединетите Нации (УНХЦР)
- Организација за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ)
- Детски фонд на Обединетите Нации (УНИЦЕФ)

НВОи и други организации на граѓанското општество

- Граѓанска иницијатива за еднакви можности Семпер
- За среќно детство
- Отворена порта / Ла страда

Коментари од Владата

ГРЕТА поведе дијалог со националните власти по првиот нацрт на извештајот. Коментарите од повеќе органи на власта беа земени предвид и вградени во конечната верзија на извештајот.

Конвенцијата налага „извештајот и заклучоците на ГРЕТА да се објават веднаш по усвојувањето, заедно со евентуалните коментари од засегнатата договорна страна“. ГРЕТА го проследи својот конечен извештај до националните власти на 21 декември 2017 година и ги покани да ги достават своите завршни коментари. Со допис од 16 февруари 2018 година (репродуциран во продолжеток), националните власти посочија дека не гледаат потреба да достават коментари по конечниот извештај на ГРЕТА.

Влада на Република Македонија
**Национална Комисија за борба против трговија со луѓе и
 илегална миграција**

ДО:
 СОВЕТ НА ЕВРОПА
 Секретаријат на Конвенцијата на Советот на Европа за акција
 против трговија со луѓе
 ГРЕТА и Комисијата на страните
 г-ѓа Петја Несторова

рег. бр. 10-13437/1
 дата: 16.02.2018
 Скопје

Почитувана г-ѓа Несторова,

Дозволете ми во мое лично име и во име на Националната комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција на Република Македонија да Ве поздравам и да упатам благодарност за континуирано добрата соработка и конструктивните препораки кои за нас се мотив повеќе за понатамошно усогласување со стандардите и начелата содржани во Конвенцијата.

Национална Комисија
 за борба против
 трговија со луѓе и
 илегална миграција

Канцеларијата
 Национална
 Координатор

ул. „Димче Мирчев“
 бр. 9 Скопје

Тел: (02) 3238595
 Факс: (02) 3142788

Во оваа прилика би сакала да упатам благодарност за инкорпорирање на техничките забелешки во предлог Извештајот за втората евалуација во однос на спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа, а воедно би сакала да ја пренесам и согласноста со финалниот Извештај и заклучоците кои произлегуваат од него.

На крајот дозволете уште еднаш да го изразам моето уверување дека Владата на Република Македонија преку Националната комисија и Секретаријатот за борбата против трговија со луѓе и илегална миграција ќе вложи дополнителни напори за понатамошно усогласување со мерките и препораките содржани во Конвенцијата.

Со почит,

НАЦИОНАЛЕН КООРДИНАТОР

г-ѓа Марјалена Несторова

Публикацијата е изготвена со помош на средства од заедничката програма на Европската Унија и Советот на Европа. Содржината на публикацијата на никаков начин не може да се смета дека го одразува официјалното гледиште на Европската Унија.

Канцеларија на Советот на Европа во Скопје

Соравија Деловен центар

Филип втори Македонски бр. 3 1000 Скопје

тел.: +389 2 3100-330

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>

horizontal.facility@coe.int

[jp.horizontal.facility@CoE_EU_HF](https://www.facebook.com/jp.horizontal.facility@CoE_EU_HF)

[@CoE_EU_HF](https://twitter.com/CoE_EU_HF)

MKD

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа опфаќа 47 земји-членки, од кои 28 се членки на Европската Унија. Сите земји-членки на Советот на Европа ја потпишале Конвенцијата за заштита на човековите права, спогодба чија цел се заштитата на човековите права, на демократијата и на владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права го надгледува спроведувањето на Конвенцијата во земјите-членки.

www.coe.int

Земјите членки на Европска Унија одлучија да ги поврзат своите знаења, ресурси и судбина. Заедно тие изградија зона на стабилност, демократија и одржлив развој, истовремено одржувајќи ја културната разновидност, толеранцијата и индивидуалните слободи. Европската Унија се залага за споделување на своите постигнувања и вредности со држави и народи и надвор од нејзините граници.

<http://europa.eu>

ГРЕТА ГРУПА
НА ЕКСПЕРТИ ЗА
ДЕЈСТВУВАЊЕ ПРОТИВ
ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ

Секретаријат на Конвенцијата на Советот на Европа за дејствување против трговијата со луѓе (ГРЕТА и Комитетот на договорните страни)

Совет на Европа
Ф-67075 Стразбур Цедекс
Франција

Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
France

trafficking@coe.int
www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking

Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe